

ARAP LEHÇELERİNDE HARFLERİN DEĞİŞMESİ

Emad ATİLLA

Yüksek Lisans Tezi

Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Prof. Dr. Nevzat H. YANIK

2013

Her hakkı saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİMDALI**

Emad ATİLLA

ARAP LEHÇELERİNDE HARFLERİN DEĞİŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Nevzat H. YANIK**

ERZURUM 2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**Arap Lehçelerinde Harflerin Değişmesi**” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporunun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanması için verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun ...3. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporunun tamamı her yerden erişime açılabilir.

08/01/2013

Emad ATILLA

F-83/00/22.02.2012

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Nevzat H. YANIK danışmanlığında, Emad ATİLLA tarafından hazırlanan bu çalışma 23 / 01 / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nevzat H. YANIK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Aysel Ergül Keskin

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nimet Yıldırım

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAPLAR

1.1. ARAPLARIN MENŞEİ	3
1.2. ARAPÇA'NIN TARİHİ	4

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ ARAP LEHÇELERİ

2.1. LEHÇENİN ANLAMI	9
2.2. ESKİ ARAP LEHÇELERİNE BİR BAKIŞ	9
2.3. ESKİ ARAP LEHÇELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ	10
2.4. ESKİ ARAP LEHÇELERİ	11
2.4.1. el-Kuṭ'a القُطْعَة	12
2.4.2. el-'Ac'aca العَجَّعَة	12
2.4.3. el-'An'ane العَنْعَنَة	14
2.4.4. el-Keskese الكَسْكَسَة	15
2.4.5. el-Keşkeşe الكَشْكَشَة	16
2.4.6. et-Teltele التَّلْتَلَة	17
2.4.7. el-Vekm الوَكْم	17
2.4.8. et-Tumtumâniyye الطُّمُطُمَانِيَّة	18
2.4.9. el-Vahm الوَهْم	18
2.4.10. el-İstinṭâ' الاستِنْطَاء	19
2.4.11. el-Vetm الوَتْم	19
2.4.12. eş-Şensene الشَّنْشَنَة	19

2.4.13. el-Fehfehe الفَحْفَحَةُ	20
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MODERN ARAP LEHÇELERİ

3.1. MODERN LEHÇELERİN TARİHİ	21
3.2. MODERN LEHÇELERİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ	22
3.3. AMMÎ DİLİNİN (HALK DİLİ) GENEL ÖZELLİKLERİ	24
3.4. AMMÎ DİLİNDE ZAMİRLERİN DEĞİŞMESİ	33
3.4.1. Ayrık zamirler الضَّمَائِرُ الْمُنْفَصِلَةُ	33
3.4.2. Bitişik zamirler الضَّمَائِرُ الْمُتَّصِلَةُ	34
3.5. AMMÎ DİLİNDE İŞARET İSİMLERİNİN DEĞİŞMESİ	35
3.6. AMMÎ DİLİNDE SORU İSİMLERİNİN DEĞİŞMESİ	37
3.7. AMMÎ DİLİNDE İSM-İ MEVSULLERİN DEĞİŞMESİ	39
3.8. AMMÎ DİLİNDE SAYILARIN DEĞİŞMESİ	40
3.9. AMMÎ DİLİNDE HARFLERİN DEĞİŞMESİ	44
3.9.1. Hemze	44
3.9.2. Bâ' Harfi	47
3.9.3. Tâ' Harfi تَا	47
3.9.4. Şâ' Harfi	48
3.9.5. Cîm Harfi	50
3.9.6. Hâ' Harfi	51
3.9.7. Hâ' Harfi	51
3.9.8. Dâl Harfi	51
3.9.9. Zâl Harfi	52
3.9.10. Râ' Harfi	53
3.9.11. Zâ' Harfi	54
3.9.12. Sîn Harfi	54
3.9.13. Şîn Harfi	55
3.9.14. Şâd Harfi	55
3.9.15. Dâd Harfi	56
3.9.16. Tâ' Harfi	57
3.9.17. Zâ' Harfi	57

3.9.18. ‘Ayn Harfi	58
3.9.19. Ğayn Harfi	59
3.9.20. Fâ’ Harfi	59
3.9.21. Kâf Harfi	60
3.9.22. Lâm Harfi	61
3.9.23. Mîm Harfi	62
3.9.24. Nûn Harfi	62
3.9.25. Hâ’ Harfi	62
3.10. AMMÎ DİLİNDEN DİYALOG ÖRNEĞİ	64
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ.....	72

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARAP LEHÇELERİNDE HARFLERİN DEĞİŞMESİ

Emad ATİLLA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nevzat H. YANIK

2013, Sayfa:87

Jüri: Prof. Dr. Nevzat H. YANIK (Danışman)

Prof. Dr. Aysel ERGÜL KESKİN

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM

Ammî Arapça (Halk dili) bugünkü Arap ülkelerinde kullanılan yerel lehçelerin adıdır. Bu yerel lehçeler Arapçanın büyük etkisine maruz kalmış olsalar da artık lehçe olmaktan çok kendi başlarına bir dil özelliği kazanmışlardır. Arap devletlerinin resmî dili Fasih Arapçadır. Bu ülkelerde yaşayan insanlar öğrenim hayatlarında âdeta ikinci bir dil gibi Fasih Arapçayı da öğrenmeye başlarlar. Günlük hayatta insanlar Ammî Arapça konuşurlar ancak gazetelerde, resmî yazışmalarda, haberlerde, edebî, kültürel, tarihi, dini vb. konularda fasih Arapça'yı kullanırlar.

Anahtar Kelimeler: Ammi Arapça, Arap lehçeleri, Lehçe

ABSTRACT**MASTER’S THESIS****THE VARIATION OF LETTERS IN ARABIC DIALECTS****Emad ATILLA****Advisor: Prof. Dr. Nevzat H. YANIK****2013, Page: 87****Jury: Prof. Dr. Nevzat H. YANIK (Advisor)****Prof. Dr. Aysel ERGÜL KESKİN****Prof. Dr. Nimet YILDIRIM**

The Public Arabic, (The public language) is the name of regional dialects which are currently being talked in Arab countries. Even these regional dialects have major been exposed to Arabic, show by themselves the features of a language rather than a dialect. The official language of Arab countries is “ Fasih” Arabic (Standard Arabic) and the people living in these countries start to learn standard Arabic in their school life as if their second language. In daily life, people use Public Arabic, however; use standard Arabic in newspapers, official correspondence, news, literature, religious issues, etc.

Key Words: The Public Arabic, The dialects of Arabic, Dialect

KISALTMALAR DİZİNİ

b. : bin (oğul)

Çev. : Çeviren

Hız. : Hazreti

M. : Milâdî

M.Ö. : Milattan Önce

s. : Sayfa

tsz. : tarihsiz

vb. : ve benzeri

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. On'a Kadar Olan Sayılar	41
Tablo 3. 2. On bir'den Yirmiye Kadar Olan Sayılar	42
Tablo 3. 3. Otuz ile Dokuz Yüz Sayıları	43
Tablo 3. 4. Bin ile Onbin Sayıları	44

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır:

a) Sessizler:

آ, ل, ع : â ; ع : î ; و : û ;

ﺀ (ince sessizlerde) : e, (kalın sessizlerde): ﺀ : a ﺀ : i

b) Sessizler:

ء : ' ب : b ت : t ث : s ج : c ح : h خ : h
 د : d ذ : z ر : r ز : z س : s ش : ş ص : ş
 ض : d ط : t ظ : z ع : ' غ : ğ ف : f ق : k
 ك : k ل : l م : m ن : n و : v ه : h ي : y

Transkripsiyon sistemin açısından ayrıca;

Harf-i tarifler cümle başında küçük harfle yazılmıştır. *es-Suyutî* gibi.

- Harfî tariflerle gelen kelimelerin başındaki şemsî ve kamerî harflerin okunuşu belirtilmiştir. *el-Lehcâtu'l- 'Arabîyye Neş'eten ve Tatavvuran: es-Suyûtî* gibi.
- Terkip halindeki isim ve lakapların cüzleri ayrı değil, bitişik olarak yazılmıştır. *'Abdurrahmân* gibi.
- İzâfet terkipi şeklinde bulunan ibarelerde (şahıs adı, kitap adı vs.) ve vaslı gerektiren yerlerde muzâf ve muzâfun ileyhın i'rabı yazıda gösterilmiştir. *Târîhu'l- edebi'l- 'Arabî* gibi.
- Arapça eser adlarında eserin ilk kelimesinin baş harfî ile eser adı içinde geçen özel isimlerin baş harfleri büyük, diğer harfler küçük olarak yazılmıştır. *Târîhu'l- edebi'l- 'Arabî* gibi.

ÖN SÖZ

Dilin gelişimi ve farklılaşması kurallı bir düzenden geçer, araştırmacıya ise bu kuralları bulma görevi düşer. Bugünkü Arap dünyasında mevcut olan Arap lehçeleri eski lehçelerin devamı ve eski Arapların torunlarına bıraktığı mirastır.¹ Arapların, İslâm fetih hareketlerinden sonra yabancı uluslarla fethedilen bölgelerde birlikte yaşamaları, Arapça'nın bu ulusların dilleriyle etkileşimi, Arapça'da gramer, konuşma ve telaffuzla ilgili dil hatalarını meydana getirmiştir.

*“Dil, bir milletin oluşmasında ana etkenlerden birisidir. Her milletin kendine özgü olan dili bilir ve konuşur. Dillerin farklı olması, toplum fertlerinin kendine iç anlaşmaları için bir sıkıntı oluşturmaksızın; başka milletler belirli mesafenin oluşmasına sebep olur. Bu da Allâh'ın varlığı ve kudretinin delillerindendir.”*² Nitekim Rûm suresinin 22. Ayetinde bu durum açık bir şekilde belirtilmiştir: وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَأَنِّكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ *“O'nun delillerinden biri de, gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için (alınacak) dersler vardır.*

“Arap Lehçelerinde Harflerin Değişmesi” adlı tez çalışmamda, birinci bölümde Arapların kökeni, tabakaları ve Arapçanın tarihi, ikinci bölümde, eski lehçelere bir bakış, eski lehçeler, bu lehçelerin ortaya çıkış nedenleri ve eski dönemlerde kullanılan lehçelerin örnekleri verilmiştir. Üçüncü bölümde modern Arap lehçeleri tarihi, özellikleri kullanım biçimi örnekleriyle verilmiştir.

Çalışmam esnasında, engin bir anlayış ve hoşgörüsüyle ilgi, yardım ve önerilerini eksik etmeyen danışman hocam Prof. Dr. Nevzat. H. YANIK Bey'e, çalışma esnasında yapıcı eleştirilerde bulunan hocam Prof. Dr. Aysel ERGÜL KESKİN Hanım'a, hocam Prof. Dr. Nimet YILDIRIM Bey'e, ve gerekli düzenlemeler ve yardımlarından dolayı hocam Arş. Gör. İlknur EMEKLİ Hanım'a ve değerli arkadaşım Arapça Öğretmeni Rıdvan YEŞİLYURT Bey'e şükranlarımı sunuyorum.

Erzurum-2013

Emad ATİLLA

¹ Ahmed el-Cundî, *el-Lehcâtu'l-'Arabiyye fî't- Turâs*, ed-Dâru'l-'Arabiyye li'l-Kitâb, Libya 1983, s. 315.

² Selahtin Bulut, *Ta'rib ve el-Cevâlîkî'nin el-Mu'arrab*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 2.

GİRİŞ

Dil (Almanca Sprache; İngilizce Language; Arapça Lisân (لسان) ; Fransızca Langue) için birçok tanım yapılmıştır. Mesela; Yunan düşünürü Platon, dili “*kendi özel düşüncelerini sesin yardımıyla özne ve yüklem aracıyla anlaşılabilir duruma getirmek*” biçimde tanımlar.³

Dilek Şahzâde’nin dili tarifi ise şöyledir: “*Dil, akla bin bir soru getiren ve sonra o soruları yanıtlamamıza olanak veren, canlı, dinamik, değişen, dönüşen ve sırasıyla bizi şaşırtan, varlığıyla zenginleştiren, işlevleriyle insanoğlunun serüveninin anlamını kayda geçiren bir bütündür.*”⁴

Dilin özelliklerine gelince; “*Dil insanoğluna özgü bir özelliktir. İnsanları öteki canlılardan farklı kılan en önemli özelliklerinden biridir. Dünyada mevcut olan canlılar arasında bir iletişim olduğu bilinmektedir. Hayvanların dili havlama, ötme, vızlama, kişneme, gıdıklama gibi içgüdü sınırı içinde kalan, yeryüzünün her yerinde aynı türden hayvanlarda hemen hemen ortak olan bir dildir. Ama bunlardan hiç birisi insanın kullandığı dil gibi değildir. Örneğin, Soyut kavramlar geliştirip karmaşık bir yapıya sahip değildir. Dil doğuştandır, dil bilim alanında yapılan çalışmalar insan doğarken belli bir dil donanımını birlikte getirdiği yönünde önemli sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmalar sonucunda dört günlük bir çocuğun kendi ana dilini başka dillerden ayırabildiği tespit edilmiştir.*”⁵ “*Dil, insan zihninin duygu, düşünce ve hayallerini barındırmakla kalmaz; zihnin dışındaki gerçeği de temsil eder. İnsan dil sayesinde düşündüklerini ve gördüklerini tespit edebilmekte, bunları nesilden nesile aktarabilmektedir.*”⁶ Dil aynı zamanda insanoğlunun ibadetlerini yerine getirebilmesi için bir araçtır ve bunun en canlı örneği Arapça’dır.⁷ Dilin türlerine gelince, “*Anadil, bir topluluğu ulus yapan etkenlerin en önemli unsurdur. İnsanoğlu, doğduğundan itibaren anadili sayesinde üyesi bulunduğu toplumla ilişki kurar ve ancak anadiliyle o toplumun bir parçası olur. Her ulusun anadilinin kendine özgü ses dizgesi bulunmaktadır. Ortak*

³ İsmail Sezer, *Arap Dilinde Çok Anlamlılık ve Karine İlişkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2000, s. 9.

⁴ Dilek Şahzâde, *Türkçe’yi Doğru, Etkili ve Güzel Konuşma Kit-hapı*, (2. Baskı), Omga, İstanbul 2007, s. 19.

⁵ Nurettin Demir, Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafikler Yayıncılık, Ankara 2003, s. 15; Şahzâde, s. 22.

⁶ Bulut, s. 8.

⁷ Ahmed Muhammed Kaddur, “Arap Dili ve Dil Fikri”, (Çev. Selahattin Bayram), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 2010, s. 372.

dil, dil bir toplumun aynasıdır, yani o toplumun kültürü hakkında en gerçekçi bilgileri veren en güçlü araçtır. Dilin toplumsal yön kazanması, o dili konuşan insanlar arasında ortak iletişim aracı, başka bir deyişle ortak dil olmasından kaynaklanmaktadır. Daha açık bir ifade ile bir ülkenin değişik yörelerinde doğan ve yaşayan insanlar arasında bir sözcüğün söylenişi ve bir ifadenin anlatımında farklılıklar olabilir. Ancak bu farklılıklar o ülkedeki basın, yayın ve televizyon gibi iletişim araçlarında kullanılan dile yansıtılmaz, yani yerel gazetelerde veya televizyonlarda bile o yöre insanlarının konuştuğu dil esas alınmaz.”⁸

Lehçe, Şive, Ağız; “Ana dilden koparak farklılaşan, ses ve yapı yönünden önemli ayrılıklar gösteren ana dilin kollarına lehçe denir.”⁹ Bir dil değişik zaman ve alanlarda aynı toplum tarafından farklı şekilde kullanılır ve bu farklılıklardan da o dilin lehçeleri ortaya çıkar.¹⁰ Şive ise dildeki söyleyiş özelliğidir. Bazı kimseler konuşurken şiveleri doğup büyüdükları yörenin ağzını andırır. Şivelerdeki değişiklik, lehçelere göre çok daha azdır.¹¹ Ağız bir lehçe içinde daha küçük yerleşim birimlerine özgü yazı dilinde yansımamış konuşma özelliğidir. Argo herhangi bir toplumun belli kimselerin kendi aralarında anlaşmayı sağlamak amacıyla kullandıkları özel bir dil veya dil grubudur.”¹²

⁸ Hülya Pilancı, *Türk Dili*, (7. Baskı), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2006, s. 8.

⁹ Mehmet Hengirmen, *Türkçe Dil Bilgisi*, Engin Yayıncılık, Ankara 1995, s. 446.

¹⁰ Pilancı, s. 9.

¹¹ Hengirmen, s. 446.

¹² Pilancı, s. 9.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAPLAR

1.1. ARAPLARIN MENŞEİ

Arap kelimesinin menşei hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre; çöl, çölde yaşayan (göçebe) kimse anlamlarına gelmektedir. Diğer bir görüşe göre; Arapların dedesi olan 'Uraîb (عُرَيْبٌ) kelimesinden gelmektedir.¹³ Bir diğer görüşe göre ise de; Mekke anlamına gelen 'Araba (عَرَبَة)'dan gelmektedir. Arap kelimesini göçebelik ile açıklayanlar daha inandırıcı olmuşlardır.¹⁴

Arap kelimesini Lugatta; *“Lisanî fasih olan anlamda kullanılmakla beraber, Acem kelimesi de fasih olmayan anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda da Araplar kendilerine bir üstünlük atfetmişler, kendi dışındaki insanları hor görmek amacıyla Acem demişler böylece asabiyet düşüncelerini kavim olarak kendilerine verdikleri isimle de bütünleşmişlerdir.”*¹⁵

1.2. ARAPLARIN TABAKALARI

el-‘Arabu’l-Bâ’ide ve *el-‘Arabu’l-Bâkiye* olmak üzere ikiye ayrılır;

a. *el-‘Arabu’l-Bâ’ide*: Kendileri ve nesilleri ortadan kalkmış, soyu tükenmiş Araplardır. Kutsal semâvî kitaplarda zikredilen, eski yazı ve resimlerde bulunan, az çok doğu bilimcinin naklettiği bilgiler dışında bu Araplar hakkında bilgimiz yoktur. Bunların en büyükleri ‘Âd, Semûd, Tasm, Cidiys, ‘Abd Dahim ve Me’iyn kabileleridir.¹⁶

b. *el-‘Arabu’l-Bâkiye*: Bunlarda *el-‘Arabu’l-‘Aribe* ve *el-‘Arabu’l- Müsta’ribe* olmak üzere iki guruba ayrılır.

1. *el-‘Arabu’l-‘Aribe*; Asıl gerçek Araplar, Kahtân¹⁷ b. ‘Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sâm b. Nûh’un neslinden gelen Araplardır. Bunların yurdu Yemen’dir. Arapçaları Kahtâni veya güney Arapça şeklinde adlandırılmaktadır. En büyük kabileleri Ya‘rub ve

¹³Selmân es-Suheimî, *İbdâlu’l-Hurûf fi’l-Lehcâti’l-‘Arabiyye*, (1. Baskı), Mektebetu’l-Ğurabâ’il-Esriyye, Suudi Arabistan 1995, s. 56.

¹⁴ Yıldız, s. 272.

¹⁵Muharrem Akoğlu, *Cahiliyye Dönemi Arap Kültürü’nün Mezheplerin Doğuşuna Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1995, s. 6-7.

¹⁶Muhammed Kerîm, *el-Muktaḍab fî Lehcâti’l-‘Arab*, et-Turkî, Tântâ 1996, s. 25-27.

¹⁷Kahtân; *“Yemen’deki Arap kabilelerinin atasıdır ve kuzeydeki kabilelerin atasıdır.”* Es‘ad, s. 164.

Curhum'dur. Ya'rub'tan Hımyar ve Kehlân adlarında iki ayrı koldan birçok kabile ve batın meydana gelmiştir. Hımyar'ın belli başlı kabileleri şunlardı: Bele', Cuheyne, Kelb, Bahrâ', 'Uzra, Benû Nehd, Cerm, Mahrâ' kabileleri. Kehlân; Esed, Ğassân, Evs ve Hazrec, Tayyi', Mezhic, Kinde, Enmâr, Cuzâm, Lehîm, el-Eş'eriyyûn ve 'Âmile'dir.¹⁸

2. *el-'Arabu'l-Müsta'ribe*; Hz. İsmail'in neslinden gelen Araplardır. *el-Müsta'rebe* isminin verilmesinin sebebi, Hz. İsmail'in ana dilini (Âramice veya İbranice) konuşmasıdır. Hz. İsmail Mekke'ye geldiğinde Kahtânilerden olan Curhum kabilesinden bir kızla evlenmesidir. Böylece hem kendisi hem de çocukları Arapça öğrenmişleridir. Hz. İsmail'in torunlarından Adnan'ın neslinden türediklerinden dolayı Adnanlılar da denir. Adnan'dan türeyen kabileler: İyâd, Rabî'e, Kays, 'İylân. 'İylân'ın göbekleri; Havazân, Ğatfân, Suleym, 'İdvân, Behile ve Hindif'dir. Hindif'in alt kolları Temîm, Benû Dabba, Huzeyl, Esed, Kinâne ve Kureyş kabileleridir.¹⁹

Bugün ise Arap kelimesi dediğimizde, İslâm'ın fetih hareketleri ile ele geçirilen Mağrib Kuzey Afrika'daki ülkeler (*Fas, Tunus, Cezayir, Libya* vb.) ile Mısır, Sudan, Şâm (*Ürdün, Filistin, Lübnan, Suriye*) Irak ve Arap yarımadası kastedilmektedir. Ancak İslâm'dan önce Arap kelimesi ile (*Cezîratu'l-'Arab*)²⁰ Arap yarımadasının sakinleri kastedilmekteydi. Bunun nedeni Irak ve Şâm'da Süryaniler, Keldâniler, Nabâtiler, Yahudiler ve Yunanlılar, Sudan'da Zenciler ve Neube, Mısır'da Kıptiler, Mağrib ülkelerinde ise Berberi, Yahudiler ve halklarından oluşmaktaydı.²¹

1.3. ARAPÇA'NIN TARİHİ

Arapça ismi, fesâhat, açıklık ve açıklama anlamına gelen el-İ'râb, el-'Urube veya el-'Urubiy'e'den alır. Bundan dolayı kendilerini diğer Arap milletlerin dillerini de anlayamamalarından dolayı 'Acem olarak adlandırmışlardır.²² Lugatta ise, "*Fesâhat açıklama ve ortaya koyma anlamlarına gelmektedir.*"²³

Arapça'nın tarihi incelendiğinde, Araplar arasında okuma yazma oranının düşük olmasından ve Arapça hakkında bilgi ve belgenin az olmasından dolayı bu dilin

¹⁸ Kerîm, s. 28-36.

¹⁹ Kerîm, s. 36-41.

²⁰ Asıl gerçek adı Şibhu Cezireti'l-'Arab (Arap yarımadası) Cezitertu'l-'Arab şeklinde kullanılmıştır. Türkçede ise buna Arap yarımadası şeklinde kullanılmaktadır. Kudret Büyükçoşkun, "Arabistan", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, III, s. 248.

²¹ Corcî Zeydân, *el-'Arab Kable'l-İslâm*, Tahkîk: Huseyin Mû'nis, Dâru'l-Hilâl, İskenderiye tsz, s. 39.

²² 'Umar Ferrûh, *Târihu'l-edebi'l-'Arabî*, (1. Baskı) Dâru'l-İlm li'l-Melâiyn, Beyrut 1969, s. 35

²³ Nusrattin Bolleli, *Belağat Arap Edebiyatı Bilgi ve Teorileri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 15.

geçmiş tarihini bilinmeyen karanlıkları içinde uzanır gider. Arap alfabesinin, Nabat dilinden türediği kabul edilmekle birlikte, nasıl, ne zaman ve nerede olduğu konusunda kesin bilgiler bulunmamaktadır. İslâm'dan önce Cahiliye olarak adlandırılan dönemde edebiyat, özellikle şiir konusunda çok üst düzeylere çıkmıştı. Ancak yine de yazma konusunda ileri seviyelere ulaşılmamıştı.

Arap dili tarihi incelendiğinde Arapça'yı iki devreye ayırmak mümkündür:

a) *el-'Arabiyyatu'l-Bâ'ide*: Yok olmuş Arapça'dır. Arami bölgelere yakın olan Hicaz'ın kuzeyine yerleşen Arap kabilelerin kullandığı Arapça'dır. Bu Arapça, Arapça'nın anavatanı olarak kabul edilen Necd ve Hicaz bölgelerinden uzaklığı ve Aramice'ye olan yakınlığından dolayı birçok temel unsuru (öge) kaybetmiş olan Arapça'dır. Kısaca bu Arapça, Aramice ile Arapça'nın karışımı bir dildir.²⁴ “*Bu Arapça'nın özelliklerine dair bilgilerimiz bazı eski kitabelere ve Araplarla ilişki kuran kavimlere ait metinlerde geçen kabile, şahıs ve yer adlarına dayanır. Bugün en eski Arapça yazılmış kitabe M.Ö.853 - 626 yılları arasında Âsurlular'ın Âribîler'e (Arubu veya Urbu) karşı yaptıkları savaşlara aittir. Âsurîlere ait metinlerde geçen kırk kadar özel isim vardır. Araplara ait en eski kitabeler, tahmini olarak M.Ö. VI. yüzyılın ortalarına kadar ortaya çıkan müsned yazısı ile yazılmış kitabelerdir. Bu kitabelerin sayılarının çok olmasına rağmen, bunlar dil yapısını aksettirecek uzunlukta ve zenginlikte değildir. Arapça'nın oluşumunda rol oynayan Arami kültürü IV. yüzyılda etkisini kaybedince, Araplar bunun yerine kendi kitabelerinde Nabat yazısını kullanmışlardır. Daha sonra bitişik Nabat dilinden Arap yazısı doğmuş ve bu Nabat yazısının yerini almıştır.*”²⁵

Arapça'nın temel kaynakları; M. VI. asırdaki Cahiliye şiiri, Peygamber ve Raşit halifeler döneminde yazılan mektup ve anlaşmalar ile fasih dilin özelliklerini bir arada bulunduran bir metin olan Kur'ân-ı Kerîm'dir. Birçok oryantalist (doğu bilimci, müsteşrik) Arap yarımadasında buldukları yazıların Cahiliye'den önce bir döneme ait olduğunu söylemektedirler. Bunlardan biri de, Littmann'dır.²⁶

²⁴ Neş'etu'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Ta'avvuruha, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.altasamoh.net/Article.asp?Id=96>

²⁵ Nihat Çetin, “Dil”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, s. 282-286.

²⁶ Littmann, Enno (1875-1958) Almanya Oldenburg kentinde doğdu. Oryantalizm sahasındaki hocaları arasında Georg Jacob da vardır. Göttingen, Bonn ve Tübingen Üniversitelerinde Doğu dilleri hocalığı yapmıştır. Selih Çift, “Tasavvuf Alanında Çalışma Yapan Alman Oryentalistler Listesi”, *İlim ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8 (19), 2007, s. 71.

Sadece Littmann 1400 yazı bulmuş, bu yazıların şifrelerini çözmeye, kelimelerini açıklamaya çalışmıştır.²⁷

Cahiliye'den önce Arapça'ya ait olan yazılar:

a. *en-Nemmâra Yazısı*: Bu yazı Şam'ın yakınlarında Hîrâ Krallarından olan İmru'ul-Kays'a ait küçük mezar taşıdır. Araştırmacılara göre, bu yazı M. 328 senesine aittir.²⁸

b. *Zebed Yazısı*: Halep'in yakınlarından bir kalıntıdır. Bu yazı bir kilisenin inşaatını kaydetmekte ve M. 512 senesine dayanmaktadır.²⁹

c. *Havrân Yazısı*; Bu yazı Şam'ın doğusunda bulunmuştur. M. 568 senesine dayanır, yani Hz. Muhammed'in doğduğu günlere denk gelmektedir. Bu yazıda birçok yabancı kelime bulunmaktadır. Kilise anlamına gelen “المَرْطُول” (el-Marṭul) kelimesi ve Arapça'da oğul anlamına gelen “ابن” (ibnun) yerine Aramice'de “ܒܝܪ” (bir) kelimeleri bunlara örnektir.³⁰

Bu yazılar incelendiğinde, bunların Arapça'ya birtakım benzerlikleri ve farklılıkları bulunmaktadır.

Benzer yönleri:

- Bu yazılarda Arapça dışında Sâmi dillerinden olmayan harflerin bulunması:

“ث, ذ, ض, ح, ظ” harfleri gibi.

- Arapça'ya hem anlam hem de yazı şeklinde benzerliğin bulunması: “أَلَّاه” kelimesi gibi.

- Metinlerde birçok ünlü Arap isminin bulunması: İmru'ul-Kays, Ka'b gibi.

- Bu yazılarda Arapça'ya özgü bir gramer kuralın bulunması: İ'râb olgusudur.

Farklı yönleri:

- Metinlerde Arapça olmayan (yabancı) kelimelerin bulunması: Kilise anlamına gelen ve hangi dilden geldiği bilinmeyen “المَرْطُول” (el-Marṭul) kelimesi ve Aramice'de oğul anlamına gelen “ܒܝܪ” (bir) kelimesi gibi.

²⁷ İbrahim Enîs, *Fî'l-Lehcâti'l-'Arabiyye*, Mektebetu'l-Enclu'l-Misriyye, Kahire 2003, s. 32.

²⁸ Enîs, s. 23.

²⁹ Enîs, s. 32.

³⁰ Enîs, s. 32.

İbrahim Enis'e göre, bu yazılar Arapça ile Aramice'den oluşan karışık bir dil olup, bu dil eskilerde Arap yarımadasında yaşamış bir Arap kavmine aittir.³¹

b) *el-'Arabiyyatu'l-Bâkiye*: Hâlâ kullanılmakta olan Arapça'dır. Bu Arapça Cahiliye dönemindeki eski şairlerin (*Cahiliyyun*, *Muhadramun*) şiirleri, Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed'in ve ilk halifelerin resmi haberleşmeleri ile gelen Arapçadır.³²

Bu dönemde Arap yarımadası siyasî ve sosyal açıdan birbirlerinden bağımsız iki gruptan oluşmaktaydı. Hadariler; Mekke, Yesrib, büyük Yemen şehirleri, Hirâ, Güney Irak, Gassaniler ve Şam'ın güneyine kadar yerleşik hayat yaşayan insanlardı.³³ Yerleşik hayat sürenler, başlarında Kral bulunan ve siyasî sistemler olan küçük devletlerdi. Şehir ve köylerde yaşamlarını sürdürürler, geçimlerini tarım ve ticaretle sağlarlardı. Bu şehir ve köylerden genellikle Arap yarımadasının sürekli yağmur alan sahillerini seçerlerdi.³⁴ Çölde göçebeler (bedevîler), kabile yönetimine dayalı su ve mera peşinde koşarak hiçbir yere bağlı olamayan insanlardı. Bu insanlar çadırlarda yaşarlardı, göç ederken develerden faydalanırlardı. Besledikleri en önemli hayvan koyundu. Yetiştirdikleri koyunların etlerini yerler, sütünden yağ yaparlardı. Fakat bedeviler develerine hiç dokunmazlardı. Çünkü deve Bedevi için her şeydi.³⁵

İslâm'dan önce Mekke, bedevi ve hadari Arapların ticari ve edebi hususlarda buluşma noktasıydı. Bedeviler her ne kadar hadariler ile ilişkilerde bulunmuş olsalar da, her zaman kabile sistemine bağlı kalmışlardı. Bu nedenle Arap yarımadası birbirlerinden bağımsız kabilelerden oluşmaktaydı. Bedevilerin sosyal geleneklerde ve coğrafi konulardaki benzerliklerine rağmen her kabilenin kendine özgü bir lehçesi vardı. Bu da lehçelerin çıkış nedenlerinden olarak gösterilebilir. Kâbe'nin Araplarca kutsal sayılmasıyla Arap kabileleri arasında kültürel ve siyasî bir birlik sağlanmıştı. Mekke'ye gelen Arap kabileleri arasında ticari ilişkiler başlamış ve edebi kongreler de düzenlenmişti. Tabi bu kongrelerde hatipler ve şairler yazmış oldukları şiir ve hutbelerini 'Ukâz, el-Micenne, zu'l-Micâz, Haybar gibi panayırlarda okurlardı. Konuşmacılar ve şairler dinleyicilerini etkilemek amacıyla kendi lehçelerinden, 'An'ana, 'Ac'aca, Keşkeşe'den vb. uzak üstün bir dil kullanmışlardır.

³¹ Enîs, s. 33.

³² *Neş'etu'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Tatavvuruha*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.altasamoh.net/Article.asp?Id=96>

³³ Enîs, s. 36.

³⁴ Ahmet Susa, *Tarihte Araplar ve Yahudiler*, (Çev. Ahsen Batur), (2. Baskı), Selenge Yayınları, İstanbul 2005, s. 142.

³⁵ Susa, s. 142.

Sonuç olarak Arap kabileleri, şiir ve edebiyat söz konusu olduğunda ortak üstün bir dil kullanmışlardır. Günlük hayatta ise kendi lehçeleriyle konuşmuşlardır. Kur'ân dilinin İslâm'dan önceki şiir diliyle hemen hemen aynı olduğu ve İslâm'ın gelmesiyle ortak üstün dilin daha da güçlendiği bir gerçektir.³⁶

³⁶ Enîs, s. 36.

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ ARAP LEHÇELERİ

2.1. LEHÇENİN ANLAMI

‘Abdu’l-Ğaffâr Hâmid Hilâl’e göre lehçe, büyük toplumların içinde küçük grupların konuşma alışkanlığıdır.³⁷ Mehmet Hengirmen’in lehçe tarifi ise şöyledir: “*Ana dilden koparak farklılaşan, ses ve yapı yönünden önemli ayrılıklar gösteren ana dilin kollarına lehçe denir.*”³⁸

Araplarda lehçe kelimesinin türemesi hakkında iki görüş mevcuttur:

a) هَجَّ (alışmak) الفَصِيل ³⁹, süttten kesilmiş devenin annesinden süt emme alışkanlığı anlamına gelmektedir.

b) هَجَّ بِالْأَمْرِ هَجًا وَهُوَجَ وَأُهَجَّ, herhangi bir duruma, konuya bağlanıp kalma anlamına gelmektedir.⁴⁰

2.2. ESKİ ARAP LEHÇELERİNE BİR BAKIŞ

Araplar, İslâmi fetih hareketlerinden sonra yabancı uluslarla fethedilen bölgelerde birlikte yaşamışlardır. Arapça’nın bu ulusların dilleriyle etkileşimi sonucunda Arapça’da birtakım bozulma ve hatalı kullanımlar meydana gelmiştir.⁴¹ Eski Arap tarihçileri ve dilcileri hatalı konuşma konusunda lahn birçok eserler yazmışlardır. Örneğin, el-Kisâ’î (ö. 192 h.) *Mâ Telehhene fihî’l-‘Amme*, İbnu’s-Sikkât (ö. 244 h.) *İşlahatu’l-Mantık*, Ebû Bekir ez-Zebidî (ö.379 h.) *Kitâbu’l-Lahn*, el-Câhiz, *Lahnu’l-‘Amme* İbn-Haldûn *Ğalaṭatu’l-‘Avâm* gibi.⁴² Bazıları ise es-Suyûtî gibi lehçeleri incelemişler ve kabileleriyle adlandırmışlardır. Örneğin, Keşkeşetu Esed, ‘An‘anetu Temîm, Tūmtūmâniyyetu Hîmyar, ‘Ac‘acetu Kudâ’a, Faḥḥaḥatu Huzeyl vb. gibi.⁴³

³⁷ ‘Abdu’l-Ğaffâr Hâmid Hilâl, *el-Leḥcātu’l-‘Arabiyye Neş’eten ve Taṭavvuran*, (2. Baskı), Mektebetu Vehbe, Kahire 1993, s. 33.

³⁸ Hangirmen, s.446.

³⁹ هَجَّ, bir şeyi sevmek tutuşmak, devamlı ve zevkle yapmak. İbrahim Medkûr, *el-Mu‘cemu’l-Vecîz*, (1. Baskı), Daru’t-Tehrîr li’t-Tibâ’e ve’n-Neşr, Mısır 1980, s. 566; الفَصِيل, Süttten kesilmiş Devenin ya da İneğin yavrusu. Medkûr, s. 473- 474.

⁴⁰ Hilâl, s. 32.

⁴¹ Şahabettin Ergüven, “Arap Dilinde Lahn’ın Ortaya Çıkışı ve İlk Görüntüleri”, *Hitit Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi*, 6 (11), 2007, s.156.

⁴² Tahirhan Aydın, “Arapçada Yapılan Yaygın Dil Hatalarının Tashihinde Kurân’a Müracaat”, *Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51 (2), 2010, s. 191; Ergüven, s. 157.

⁴³ Enîs Farîha, *el-Leḥcât ve Uslub Dirâsetihâ*, (1. Baskı), Dâru’l- Cîl, Beyrut 1989, s. 85-86.

Arap dilbilimcileri, Arapça gramerin oluşmasını, bedevi Arapların diline dayandığını savunurlar. Çünkü bedevi Arapların dili her zaman Araplara ait dilsel kullanımlara referans olmuştur. Fakat burada sorulması gereken soru, hangi bedevi dili olduğudur.⁴⁴ Referans konusunda dilciler, Arap yarımadasının ortasında yerleşik bir şekilde yaşayan Kays, Huzeyl, Esed vb. kabileleri göstermişlerdir. Arap dilciler kabilelerin fesahat konusundaki sınıflandırmasını üç temel etkene dayandırmışlardır:

1. Kabilenin Mekke'ye yakınlığı ile Arap yarımadasının etrafından uzaklaşması (yabancı milletlerinden uzaklaşması).
2. Kabilenin bedevi geleneklere bağlanması.⁴⁵
3. Kabilenin Kureyş kabilesine yakınlığı.⁴⁶

2.3. ESKİ ARAP LEHÇELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Araplar dağınık halde çölde yaşayan topluluklardı. İslâmiyet'in gelişiyle Araplar Arap yarımadasından çıkıp, medeniyetin, tarım ve ticaretin olduğu yerlere (Şam, Irak, Mısır) yayılmışlardır. Bu yayılmanın sonucunda Arapça, İbranice, Aramice, Farsça, Rumca ve Kıptice gibi yabancı dillerle buluşması nedeniyle Arapça'da bir bozulma meydana gelmiştir.⁴⁷

Eski Arap lehçelerinin ortaya çıkışının başlıca nedenleri:

a) Sosyal, kültürel ve coğrafi etkenler; Fethedilen ülkelerin halklarının İslâm'a geçişleriyle birlikte, Arapça'nın dillerine etki etmesine rağmen, kendi dillerinden de tam anlamıyla vazgeçmemişlerdir. Bu fetihlerin sonucunda Arapların sosyal hayatlarını, kültürlerini ve dillerini yeni yaşamlarına göre geliştirmişlerdi. Bu gelişmelerden tabii olarak Arapça'nın lehçelerinin çoğalması ve parçalanması rol oynamıştır.⁴⁸

b) Arapların birbirleriyle ve yabancı milletlerle olan temasları; Araplar, sosyal hayatın gereği olarak hem kendi aralarında, hem de yabancı milletlerle iletişimde bulunmuşlardır. Bu iletişim Arapların birbirleriyle ve yabancı milletlerle olan ticari ilişkilerinde ve savaşlarında sağlanmıştır. İslâm fetihlerinden sonra Arapça bilmeyen ve yenik düşen ülkelerin halklarının İslâm dinini seçmesi ve günlük hayatta yürüttükleri

⁴⁴ Murat Yıldız, "Standart ve Yerel Arapçanın Tarihsel ve Filolojik Sınırları: Mısır Lehçesi Örneği", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10 (3), 2010, s. 29.

⁴⁵ Muhammed Şevî'uddîn, "el-Lehcetu'l-'Arabiyye ve 'Alakatiha bi'l-Luğati'l-Fuşḥâ: Dirâse Luğaviyye", *Dirâsât el-Cami'a'l-İslâmiyye Chittagong*, (4), 2007, s. 79; Hüsâm el-Bâhnasâvî, *el-'Arabiyyetu'l-Fuşḥâ ve Lehecâtiḥâ*, Mektebetu's-Sakâfeti'd-Diniyye, Kahire 2004, s. 62.

⁴⁶ el-Bâhnasâvî, s. 62.

⁴⁷ Hilâl, s. 45-46.

⁴⁸ Hilâl, s. 45-46.

işlerde Arapça kullanmaları, Arap lehçelerinin ilerlemesinde oldukça etkili olmuştur. Arapça ile fethedilen ülkelerin dillerinin birbirinde etkilenmesi sonucunda giderek daha çok çoğalmasına, farklı lehçelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.⁴⁹

İslâm'dan sonra lahnın yayılmasına yardımcı olan faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

- Arapların fetihlerden sonra Arap olmayan (Rum, Fars, Şam, Irak, Endülüs, Hindistan, Afrika gibi) ülkelerin halklarıyla bir araya gelmesi,
- Arapların çoğu yabancı olan şehirlere yerleşmeleri,
- Arapların hayatlarında Arap olmayan cariyelerin ve melezlerin çoğalması,
- Şehirlilerin dil ve nahiv eğitimini terk etmeleri sonucu cehaletin artması,
- Şiirde hatalara izin verilmesi.

Rivâyete göre bir adam Hz. Muhammed'in karşısında hatalı konuşunca, Hz. Muhammed, *أُرْشِدُوا أَخَاكُمْ فَإِنَّهُ قَدْ ضَلَّ* (*Kardeşiniz yoldan saptı, doğru yolu gösterin.*) şeklinde buyurmuştur.⁵⁰

c) Arap kabilelerinin birbirleriyle olan temasları; Sosyal hayatın gereği olarak Arap kabileleri kendi aralarında iletişimde bulunmuşlardır. Bu iletişimden dolayı kabilelerin lehçeleri birbirinden etkilenmiştir. Bir Arap diğer bir Arap kardeşiyle karışlaştığında aşağıdaki üç şeyden birisi olurdu: O kişi ya kendi lehçesiyle konuşur, ya karışındaki kişinin lehçesiyle konuşur, ya da kendi lehçesi ile yeni lehçeyi birbirine karıştırıp konuşurdu.⁵¹

2.4. ESKİ ARAP LEHÇELERİ

Eski Arap lehçeleri arasında birtakım farklılıklar meydana gelmiştir. Bu farklılıklar, bazen bir harekenin başka bir harekeye dönüşmesi, bazen de bir harfin başka bir harfin yerine değişmesi ya da bir sözcüğe bir harf eklenmesi şeklinde olmuştur.⁵² Bu uygulama Arapça'da “إِبْدَالُ الْحُرُوفِ” (İbdâlu'l-Hurûf)⁵³ olarak adlandırılır.

⁴⁹ Hilâl, s. 45-46.

⁵⁰ Cevâd 'Alî, *el-Mufaşşl fî Târihi 'l-'Arab Kable 'l-İslâm*, (2. Baskı), Câmi'atu Bağdad, Bağdad 1993, s.15. Bulut, s. 12; Ferrûh, 38-39.

⁵¹ Hilâl, s. 47-48.

⁵² Es'ad, s. 167.

⁵³ el-İbdâl lugatta, bir şeyin yerine geçmek, değiştirmek, karşılık olarak almak, yerini doldurmak, telafi etmek, ifade etmektedir. İstilahta ise, bir harf başka bir harfin yerine geçmek, değiştirmektir. es-Suhaymî, s. 17.

2.4.1. el-Kuṭ‘a القُطْعَة

Bu uygulama Tayyi’ kabilesinde bulunuyordu ve bu uygulamada sözcükteki bazı harflerin düşürülmesiyle gerçekleşiyordu. Örneğin,

- “yâ ebâ el-Ḥekâ”, يا أَبَا الْحَكَا (Ey Hakem’in babası) yerine, يا أَبَا الْحَكَمِ
- “yâ belḥekem”, يا بَلْحَكَم (Ey Hakem’in babası) yerine, يا أَبَا الْحَكَمِ⁵⁴
- “yâ ebâ el-Ḥek”, يا أَبَا الْحَك (Ey Hakem’in babası) yerine, يا أَبَا الْحَكَمِ⁵⁵
- el-Menâ: المَنَا (evler) yerine, el-Menâ.⁵⁶

Bu uygulama bugün Ürdün, Irak ve Mısır gibi modern lehçelerde bulunmaktadır. Örneğin,

- “yâ vele”, يا وَلَ (Ey çocuk) yerine, يا وَلَدُ
- “in-Nehâr ṭalla”, النَّهَارُ طَلَا (gün doğdu) yerine, النَّهَارُ طَلَعَ⁵⁷
- “ḥamedet innâ”, حَمَدَتِ الْإِنَّا (ateş söndü) yerine, حَمَدَتِ النَّارُ⁵⁸
- “il-Mesâ”, الْمَسَاءُ (akşam) yerine, الْمَسَاءُ
- “il-‘Aşâ” gibi. الْعِشَاءُ (akşam yemeği, akşam) yerine, الْعِشَاءُ⁵⁹

2.4.2. el-‘Ac‘Aca الْعَجْجَعَة

Bu uygulama Kudâ’e lehçesinde bulunuyordu.⁶⁰ Yâ’ (ياء) harfinin cîm (جيم) harfine dönüştürülmesiyle meydana gelir. Örneğin,

- (akşamladım) اَمْسَيْتُ (Akşamladığımda akşamladık.) اَمْسَيْتُ حَتَّى إِذَا مَا اَمْسَيْتُ وَأَمْسَيْتُ yerine,
- “emsec”, اَمْسَجَ (akşamladı) yerine, اَمْسَعْتُ ; “emsectu” : اَمْسَحْتُ

⁵⁴ Ahmed Teymûr Bâşâ, *Lehcâtu’l-‘Arab*, Tahkîk: İbrahim Medkûr, el-Hey’el-Misriyye’l-‘Amme li’l-Kitâb, Mısır 1973, s. 13-14; el-Bâhnasâvî, s. 117.

⁵⁵ Chaim Rabin, *el-Lehcâtu’l-‘Arabiyye’l-Kadîme fî Ğarbi’l-Cezîrati’l-‘Arabiyye*, (1. Baskı), (Çev. ‘Abdu’l-Kerîm Mucâhid) el-Muessesetu’l-‘Arabiyye li’d-Dirâsât ve’n-Neşr, Beyrut 2002, s. 359.

⁵⁶ el-Bâhnasâvî, s. 118.

⁵⁷ Fasîh Arapça’da el (ا ل) takısı Ammi dilinde il şeklinde telaffuz edilir.

⁵⁸ el-Bâhnasâvî, s. 118.

⁵⁹ *el-Lehcetu’l-‘Îrâkîye*, Rosetta Stone, Harrisonburg, Virginia USA 2011, s. 38; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, tsz. Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf; *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joTime.html

⁶⁰ Makram, s. 15.

Yâ' (ياء) harfi 'ayn (عين) harfinden sonra geldiğinde de cîm (جيم) harfine dönüştürülür. Örneğin,

- هَذَا رَاعِيٍّ خَرَجَ مَعِي (Bu çobanım benimle çıktı.), رَاعِيٍّ (çobanım) yerine, رَاعِيٍّ : “râ'icce” ; مَعِي (benimle) yerine, مَعِي : “me'ic”.⁶¹

Şeddeli yâ' (ياء) cîm (جيم) harfine de dönüştürülür.⁶² Örneğin,

- تَمِيمِيٍّ (Temîm kabilesinden olan) yerine, تَمِيمِيٍّ : “temîmmicci”.⁶³
- Bedevilerin birisi şiiri şöyle okumuştı;

عَمِي عُوفٌ وَأَبُو عَلَجٍ الْمُطْعَمَانِ اللَّحْمَ بِالْعَشَجِ
وَبِالْعِدَاةِ كَسْرًا الْبَرْجِ تَقْلُحٌ بِالْوَدِّ وَبِالصَّبِجِ

“ Misafirleri için öğlede kuzu kesen, akşamları ise eti yediren, misafirleri tüfek ve okla sevgiyle karşılayan amcalarım ‘Uvayif ve Abû ‘Ali’dir.”. عَلِيٍّ (Ali) yerine, عَلَجٍ ; الْعَشِيَّ (akşam) yerine, الْعَشَجِ : “el-‘Aşacci” ; الْبَرْجِ (kuzu) yerine, الْبَرْجِ : “el-Bernicci” ; الصَّبِصِ (tüfek, ok) yerine, الصَّبِصِ : “eş-Şîşcci”.⁶⁴

Bu uygulama bugün tersine uygulanmaktadır. Suudi Arabistan, Katar, Bahreyn, Kuveyt, Umman, Birleşik Arab Emirlikleri, Irak’ın güney bölgesi, Yemen (Hadramevt) ve Kuzey Habeşistan gibi modern lehçelerde bulunmaktadır. Örneğin,

- رَعَالٍ (adam) yerine, رَعَالٍ : “rayyâl” bu sözcükte elif harfi eklenip yâ' harfi şeddeli⁶⁵ okunur,
- دِيَايَه (tavuk) yerine, دِيَايَه : “diyâye”,⁶⁶
- يَبِين (peynir) yerine, يَبِين : “yibin”,
- يَحْرِي (çıkıyor) yerine, يَحْرِي : “yahri”,
- وَه (yüz) yerine, وَه : “vaîh”,

⁶¹ Bâşâ, s. 16-17.

⁶² Abdu'l-Âl Makram, *Zavahiru Luğaviye mine'l-Mesireti't-Târihiyye li'l-Luğati'l-'Arabiyye Kable'l-İslâm*, (1. Baskı), Muessesetu'r-Risâle, Bayrut 1988, s. 43; el-Cundî, s. 375.

⁶³ Makram, s. 43.

⁶⁴ Bâşâ, s. 16; el-Cundî, 377; el-Bâhnasâvî, s.99.

⁶⁵ Arapçada, eş-Şedde: Aynı türden iki harfin kaynaşması demektir. Nursattin Bolleli, *Arapça Sarf İlmi*, Yazın Basın Yayın Matbaa Turizm Tic. Lit. Şti, İstanbul 2010, s. 30.

⁶⁶ Cilve Holes, *Collquial Arabic of the Culf and Saudi Arabia*, Routledge is an Imprint of the Taylor and Francis Group, Usa and Canada 1948, s. 40; es-Suhaymî, s. 289-291; el-Bâhnasâvî, s. 102.

- نَعِيمٌ (yıldız) yerine, نَيْمٌ: “neîm”,
- مَيْهُودٌ (çaba, gayret, zahmet) yerine, مَيْهُود: “meîhud”,
- يَنْحَا (kanat, binanın bir bölümü) yerine, يَنْحَا: “yenâh”,
- وَاجِدٌ (bulunan) yerine, وَائِدٌ: “vâid”,
- يَغْدِمُ (geldim) yerine, يَغْدِم: “yîyit”,
- حَجَرٌ (taş) yerine, حَيْرٌ: “hayar”,
- عَاجِلٌ (acilen, vakit geçirmeden) yerine, عَآيِلٌ: “âyîl” şeklinde telaffuz edilir.⁶⁷

2.4.3. el-‘An‘ane الْعَنْعَنَةُ

Bu uygulama Kays ve Temîm lehçelerinde bulunuyordu. Sözcükteki hemze (إِ), ‘ayn (عَيْن) harfine dönüştürülür.⁶⁸ Örneğin,

- أَشْهَدُ عَنْكَ رَسُولُ اللَّهِ (Şahadet ederim ki sen Allah’ın elçisisin.) yerine, أَشْهَدُ عَنْكَ رَسُولُ اللَّهِ ; عَنْكَ (senin) yerine, عَنْكَ: “enneke”,⁶⁹
- أَرَأَى الدِّمَ (kanı aktı) yerine, عَرَأَى الدِّمَ: “arâkad demi”,⁷⁰
- أَسْلَمَ (teslim etti) yerine, عَسْلَمَ: “eslem”,
- أَدِنَ (dinledi) yerine, عَدِنَ: “azîn”.⁷¹

Zaman zaman, sözcüğün ortasında veya sonunda yer alan hemzeler (عَيْن) ‘ayn harfine dönüştürülür. Örneğin,

- كُنَّا اللَّبَنُ (Süt köpüklendi.) yerine, كُنَّعَ اللَّبَنُ: “keşe‘a’l-Lebenu”.⁷² كُنَّا (Bu sözcük sütün üzerine çıkması, sakalın gür olması; içinde sıvı bulunan tencerenin kaynadığında köpüklenmesi gibi anlamlara gelen geçmiş zamanlı bir fiildir.) yerine, كُنَّعَ : “keşe‘a”,⁷³

⁶⁷ es-Suhaymî, s. 289-291.

⁶⁸ el-Cundî, s. 365; Makram, s. 42.

⁶⁹ Bâşâ, s. 40; el-Bâhnasâvî, s.103; Makram, s. 42.

⁷⁰ Es‘ad, s. 168.

⁷¹ Makram, s. 42.

⁷² es-Suhaymî, s. 174.

⁷³ Es‘ad, s. 168.

74. ظَنَنْتُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَائِمٌ (Abdullah'ın ayakta olduğunu zannettim.) yerine, ظَنَنْتُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ قَائِمٌ •

Bu uygulama modern Arap lehçelerinde Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinin doğusu ile Necd'in batısı, Mısır'ın göçebe ile Sa'id, Sudan, Fas, Suriye ve Yemen'in Tuhâme modern lehçelerinde bulunmaktadır. Örneğin,

- الهَيْئَةُ (teşkilat, kurul) yerine, الهَيْعَةُ: "il-Hî'ah",
- سَأَلَ (sordu) yerine, سَعَلَ: "se'ele",
- سُؤَالَ (soru) yerine, سُعَالَ: "su'âl",⁷⁵
- أَنَّ (edat) yerine, عَنْ: "an",
- أَسْأَلُ اللَّهَ (Allah'a dua ediyorum.) yerine, أَسْعَلُ اللَّهَ: "es'alu Allah",⁷⁶
- جَارَّ (bağırdı) yerine, جَعَّرَ: "ca'ara",⁷⁷
- الْأَنْبُوبُ (boru) yerine, الْغُنْبُوبُ: "il-'Unbub",
- الْأَفْيُونُ (afyon) yerine, الْعَفْيُونُ: "il-'Afyûn",
- تَخَبَّأَ (saklandı) yerine, تَخَجَّعَ: "tehbba'",
- شَاءَ اللَّهُ (Allah istedi) yerine, شَاعَ اللَّهُ: "şâ'a Allah",
- الْأَمِيرُ (prens) yerine, الْعَمِيرُ: "il-'Amîr",
- الْإِمَامُ (imam) yerine, الْعِمَامُ: "il-'Îmâm",
- الْأَنْبَارُ (yer ismi; el-Anbâr) yerine, الْعَنْبَارُ: "il-'Anbâr" şeklinde telaffuz edilir.⁷⁸

2.4.4. el-Keskese الكَسْكَسَةُ

Bu uygulama Rabî'e, Muḍar ve Havâzan lehçelerinde bulunuyordu. Dışıl muhâtab (كاف) kâf'inden sonra sîn (سین) harfinin eklenmesiyle meydana gelir. Örneğin,

- أَكْرَمْتُكَ (size ikram ettim) yerine, أَكْرَمْتُكَسَ: "akramtukis",

⁷⁴ el-Bâhnasâvî, s.103.

⁷⁵ Muhammed 'Aḳîl, *Kavâ'idu'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'îş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

⁷⁶ es-Suhaymî, s. 178.

⁷⁷ Şavḳî Dayf, *Tahrifâtul-'Ammiye li'l-Fuṣḥâ fi'l-Kavâ'id ve'l-Binyât ve'l-Hurûf ve'l-Harakât*. Dâru'l Ma'ârif. Kahire 1994, s.146.

⁷⁸ es-Suhaymî, s. 179; el-Bâhnasâvî, s.107.

- مَرَرْتُ بِكِس (size geldim) yerine, مَرَرْتُ بِكِس : “marartu bikis” şeklinde telaffuz edilir.

Zaman zaman, kâf (كاف) harfini sîn (سين) harfine dönüşülür. Örneğin,

- أَبُوكَ (baban) yerine, أَبُوس : “abûs”,
- أُمُّكَ (annen) yerine, أُمُّس : “ûmmusi” gibi.⁷⁹

Bu uygulama bugün Suudi Arabistan’ın Necd gibi modern lehçelerinde bulunmaktadır. Örneğin,

- كَيْفَ خَالِكَ (Nasılsın?) yerine, تَبَسِّيفَ خَالِكَ : “tisîf hâlik” şeklinde telaffuz edilir.⁸⁰

2.4.5. el-Keşkeşه الكَشْكَشَة

Bu uygulama Muḍar ve Rabî’e lehçelerinde bulunuyordu. Dışilde muhâtab kâf (كاف) şîn (شين) harfine dönüştürülür.⁸¹ Örneğin,

- عَلَيْكَ (üzerinize) yerine, عَلَيش : “alîşi”,
- مِنْكَ (senden) yerine, مِنش : “minşi”,
- بِكَ (sana) yerine, بِش : “bişi”.

Zaman zaman dışil kâf (كاف) harfinden sonra şîn (شين) harfi eklenir. Örneğin,

- عَلَيْكَ (üzerinize) yerine, عَلَيش : “alîkiş”,
- بِكَ (size) yerine, بِكِش : “bikiş”,
- مِنْكَ (senden) yerine, مِنْكِش : “minkiş”.⁸²

Bir Arap kadını cariyesini şöyle çağırıştır; مَوْلَاشِ ِ يُنَادِيشِ (Buraya gel, efendin seni çağırıyor.) demiştir.

- مَوْلَاكَ (efendin) yerine, مَوْلَاش : “mavlâş”,
- يُنَادِيكِ (seni çağırıyor) yerine, يُنَادِيشِ : “yunâdîş” gibi.⁸³

Bu uygulama bugün Suriye, Ürdün, Irak’ın güneyi, Kuveyt ve Bahreyn gibi modern lehçelerde bulunmaktadır. Örneğin,

⁷⁹ Bâşâ, s. 80; Makram, s. 42; el-Bâhnasâvî, s.119.

⁸⁰ el-Bâhnasâvî, s.127.

⁸¹ Makram, s. 42; el-Cundî, s. 359-360; el-Bâhnasâvî, s.121.

⁸² Makram, s. 42; Bâşâ, s. 61.

⁸³ Bâşâ, s. 61-62; el-Bâhnasâvî, s.124.

- كَلْبٌ (*köpek*) yerine, تشلب : “çelb”,
- كِتَابٌ (*kitap*) yerine, تَشَاب : “tişâb”.⁸⁴

2.4.6. et-Teltele التَّلْتَلَة

Bu uygulama Bahrâ' lehçesinde bulunuyordu. Bu lehçede muzâri harf kesre ile telaffuz edilir. Örneğin,

Bir Arap Kâbe'nin örtüsüne tutunarak şöyle demiştir; رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوِزْ عَمَّا تَعْلَمُ (Allah'ım! Bizi affet, merhamet et, sana malum olan bütün günahlarımızı affet.)

- تَعْلَمُ (*bilirsin*) yerine, تِلْم : “ti'lem”,⁸⁵
- يَكْتُبُ (*yazar*) yerine, يِكْتُب : yiktub şeklinde okunur.⁸⁶ Bu uygulama bugün tüm modern lehçelerde bulunmaktadır.⁸⁷

2.4.7. el-Vekm الوَكْم

Bu uygulama Kelb lehçesinde bulunuyordu. Bu lehçede kâf (كاف) harfinin kesreli okunmasıyla meydana gelir.⁸⁸ Örneğin,

- السَّلَامُ عَلَيْكُمْ (Allah'ın selamı üzerinize olsun.) yerine, السَّلَامُ عَلَيْكُمْ ‘alîkim”,⁸⁹
- بَكِم (size) بَكِم : bikim.⁹⁰

Bu uygulama bugün Filistin lehçesinde bulunmaktadır. Örneğin,

- Filistinli şair ‘İzziddîn el-Manâşîra'nın şiirinde, نَظَرْتُ مِنَ الْكِرْمِلِ (*Kermil'den baktım.*) yerine, نَظَرْتُ مِنَ الْكِرْمِلِ : “nazartu min el-Kirmil” şeklinde telaffuz edilmiştir.⁹¹

⁸⁴ el-Bâhnaşâvî, s.127.

⁸⁵ Bâşâ, s. 86.

⁸⁶ Es'ad, s.167.

⁸⁷ el-Bâhnaşâvî, s.86.

⁸⁸ Makram, s. 42; Bâşâ, s. 109.

⁸⁹ Bâşâ, s. 109; el-Bâhnaşâvî, s.135.

⁹⁰ Es'ad, s.168; el-Bâhnaşâvî, s. 135.

⁹¹ Târik el-Mecâlî, “Tavzîfu'l-Lehceti'l-Meħkiye ve't-Turâsu's-Şa'bî fi A'mâl 'İzziddîn el-Manâşîra eş-Şi'rîyye”, *el-Mecelletu'l-Urduniyye fi'l-Luġatî'l-'Arabiyye ve Adabuhâ*, 2 (1), 2006, s. 27.

2.4.8. et-Tumtûmâniyye الطُّمُطُمَانِيَّةُ

Bu uygulama Hımyar lehçesinde bulunuyordu. Belirlilik harfi lââm (لام) mîm (ميم) harfine dönüştürülür.⁹² Örneğin,

- طَابَ امْهَوَاء (Hava güzel oldu.) yerine, طَابَ امْهَوَاء : “tâba imhavâ” gibi,
- en-Nemrû İbnu Tevleb’e göre, Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ ; ليس من امير امصيام في امسفر (Yolculukta oruç tutmak zühtten değildir.) yerine, امصيام في امسفر ; امصيام (oruç) yerine, امصيام : “amşiyâm” ; امصيام (tutmak) yerine, امير : “ambirri” ; امصيام (yolculuk) yerine, امسفر : “emisfir”,⁹³
- امْكَامَرُ و امْشَمْسُ (ay ve güneş) yerine, امْكَامَرُ و امْشَمْسُ : “amkameru ve emşemsu”,⁹⁴
- قَامَ الرِّجُلُ (Adam kalktı.) yerine, قَامَ امْرِجُل : “kâm emircul”.⁹⁵

Bu uygulama bugün modern Arap lehçelerde, Mısır, Yemen, Ürdün ve Suriye gibi modern lehçelerde bulunmaktadır. Örneğin,

- اِمْبَارِهُ (dünya) yerine, اِمْبَارِهُ : “imbarih”,
- يَا شِبْهَ الْعَرَال (ceylan gibisin) yerine, يَا شِبْهَ امْعَرَال : “yâ şibih imiğzâl”,⁹⁶
- اِمْسَمَّاءُ (kötü kadın) yerine, اِمْسَمَّاءُ : “imsammâûiye” gibi.⁹⁷

2.4.9. el-Vahm الوهم

Bu uygulama Kelb lehçesinde bulunuyordu. Bu lehçede hâ’ (هاء) harfinin kesreli okunmasıyla meydana gelir. Örneğin,

- مِنْهُمْ (onlardan) yerine, مِنْهُمْ : “minhim”,
- عَنْهُمْ (onlardan; onların hakkında) yerine, عَنْهُمْ : “enhim”,
- بَيْنَهُمْ (onların arasında) yerine, بَيْنَهُمْ : “beînihim” gibi.⁹⁸

⁹² Es’ad, s.169; Bâşâ, s. 102.

⁹³ Bâşâ, s. 105; el-Bâhnasâvî, s. 92.

⁹⁴ Es’ad, s.169.

⁹⁵ el-Bâhnasâvî, s. 90.

⁹⁶ Mahmûd ed-Dîkî, “el-Hemze ve (Hel) Dirâsetun fi’l-Furûki’t-Terkîbiye ve’d-Deleliye”, *el-Mecelletu’l-Urduniyye fi’l-Luğati’l-‘Arabîyye ve Adabuhâ*, 2 (1), 2006, s. 58.

⁹⁷ Muhammed ‘Akîl, *Kavâ’idu’l-Lehceti’ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

⁹⁸ Bâşâ, s. 111; Es’ad, s.168; Makram, s. 43; el-Bâhnasâvî, s. 135-136.

2.4.10. el-İstintâ' الاستِنتَاء

Bu uygulama Sa‘ad, Huzeyl, Esed, Kays ve Enşâr lehçelerinde bulunuyordu. Tâ’ (طاء) harfinden önce gelen harekesiz ‘ayn (عين) harfi, nûn (نون) harfine dönüştürülür.⁹⁹

Örneğin,

- Hz. Muhammed bir adama şöyle demiştir: أَنْطِهْ كَذَا وَكَذَا (*O’na şu şu kadar, şöyle söyle ver.*) أَنْطِهْ (*ver*) yerine, أَنْطِهْ: “anṭihi” şeklinde telaffuz etmiştir.
- Başka bir görüşe göre Hz. Muhammed şöyle buyurmuştu: وَأَنْ مَالِ اللَّهِ مَسْئُولٌ وَمُعْطَى (*Allah verdiği rızkın hesabını soracaktır.*) مُعْطَى (*verilmiş*) yerine, مُنْطَى: “munṭâ” şeklinde söylemiştir.¹⁰⁰
- Bu uygulama bugün Filistin lehçesinde bulunmaktadır. Örneğin, Filistinli şair İzziddîn el-Manâşira’nın şiirinde, أَنْطَيْتُكُمْ بُحَيْرَةً زُغْرًا لِلرُّوْيَا (*Size öyle bir gölet verdim ki ancak rüyanızda görürsünüz.*) أَعْطَيْتُكُمْ (*verdim*) yerine, أَنْطَيْتُكُمْ: “anṭitukum” şeklinde telaffuz edilmiştir.¹⁰¹

2.4.11. el-Vetm الوَتم

Bu uygulama Yemen¹⁰² lehçesinde bulunuyordu. Bu lehçede sîn (سين) harfi tâ’ (تاء) harfine dönüştürülür. Örneğin,

- النَّاسُ (*insanlar*) yerine, النَّاتُ: “en-Nât”,¹⁰³
- لَبَاتٍ (*kabul edilebilir, pek kötü değil, zararsız, boşver, önemli değil*) yerine, لَبَاتٍ: “lebât” gibi.¹⁰⁴

2.4.12. eş-Şeşene الشَّشَنَةُ

Bu uygulama Yemen lehçesinde bulunuyordu. Bu lehçede kâf (كاف) harfi şîn (شين) harfine dönüştürülür.¹⁰⁵ Örneğin.

⁹⁹ Es‘ad, s.169.

¹⁰⁰ Bâşâ, s. 113.

¹⁰¹ el-Mecâlî, s. 28.

¹⁰² Bu uygulamayı özellikle Yemen kabilelerinden حَنْعَم ve زُبَيْد bulunuyordu. el-Bâhnasâvî, s.132.

¹⁰³ Bâşâ, s. 118; Es‘ad, s.169; Makram, s. 43.

¹⁰⁴ el-Bâhnasâvî, s. 133.

¹⁰⁵ Es‘ad, s.169; Makram, s. 43.

• لَبِّشَ اللَّهُمَّ لَبِّشَ (Allah'im! Davetine uydum.) yerine “lebbîşa allahumma lebbîş”,¹⁰⁶

• كَلَّمَنِي كَلَاماً فَأَوْرَثَنِي كَلالاً (Bana bir konuşma yaptı ve bende bir bitkinlik bıraktı.) yerine, شَلَّمَنِي شَلَاماً فَأَوْرَثَنِي شَلالاً “şellemenî şeleme fe’uraşenî şelâlen”.¹⁰⁷

Bu uygulama günümüzde Yemen lehçesinde bulunur. Örneğin,

• قُلْتُ لَكَ أَنْ تَجْعَلَ الَّذِي مَعِيَ فِي الَّذِي مَعَكَ : عَلَّيْشَ (Sende olanı benimkine katmanı sana dedim.) yerine, قُلْتُ لَشَيْ أَنْ تَجْعَلَ الَّذِي مَعِيَ فِي الَّذِي مَعَشَ (kultu lişî in tic‘ala ellezî me‘î fi’l-lezî ma‘aşı) şeklinde telaffuz edilir.¹⁰⁸

2.4.13. el-Fehfehe الْفَحْفَحَةُ

Bu uygulama Huzeyl lehçesinde bulunuyordu. Hâ’ (حاء) harfi ‘ayn (عين) harfine dönüştürülür.¹⁰⁹ Örneğin,

• اللَّعْمُ الْأَعْمَرُ (Kırmızı et beyaz etten daha iyidir.) yerine, اللَّعْمُ الْأَبْيَضُ (et) yerine, اللَّعْمُ : “el-Le‘em”; الْأَعْمَرُ (kırmızı) yerine, الْأَعْمَرُ : “e‘sennu”,¹¹⁰ “el-A‘mar”; أَحْسَنُ (daha iyi) yerine, أَحْسَنُ : “e‘sennu”,¹¹⁰

• حَتَّى حِينٍ (bir zamana kadar) yerine, عَتَّى عَيْنٍ : “attâ‘înin” şeklinde telaffuz edilir.

111

Bu uygulama modern Arap lehçelerde, Mısır ve Fas gibi modern lehçelerde bulunur. Örneğin,

• تَحَنَّنْهُ (hareket, eylem) yerine, تَعَنَّه : “ta‘ta‘ah”,¹¹²

• حَكَّى (anlattı, söyledi) yerine, عَكَّى : “akâ” şeklinde telaffuz edilir.¹¹³

¹⁰⁶ Bâşâ, s. 122; el-Bâhnasâvî, s.88.

¹⁰⁷ Es‘ad, s.169.

¹⁰⁸ el-Bâhnasâvî, s. 88.

¹⁰⁹ Makram, s. 42; el-Cundî, 371; Enîs, s. 95.

¹¹⁰ el-Cundî, 371; Enîs, s. 95; el-Bâhnasâvî, s. 112.

¹¹¹ ‘Alî, s. 30; Bâşâ, s. 134; Es‘ad, s.168; Enîs, s. 95; el-Bâhnasâvî, s.112.

¹¹² Dayf, s. 150.

¹¹³ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MODERN ARAP LEHÇELERİ

3.1. MODERN LEHÇELERİN TARİHİ

Ammî dili (Halk Dili): Tüm Arap halkları tarafından gurup farklılıklarına bakılmaksızın kullanılan basit, anlık yerel bir dildir.¹¹⁴ Ammî dilinin harflerinin, damme¹¹⁵ (ötre), fetha¹¹⁶ (üstün) ve kesre¹¹⁷ (esre)'ye isyanıdır.¹¹⁸

VII. yüzyıldan itibaren İslâmiyet çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Fasîh Arapça, İslâm dininin kültürel baskınlığı ile zaman içerisinde, Mısır, Şam ve Kuzey Afrika'nın yerel dilleri üzerinde daha baskın hale gelmiş ve bu bölgelerin de dili haline gelmiştir. Zaman içinde Batı Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyanın üst kültür dili olmuştur. Günümüzde Fas'tan İran sınırına kadar yaklaşık 225 milyon insanın anadili olsa da; günlük konuşmada Ammî dili (halk dili) ülkeden ülkeye, hatta ülkenin içindeki bölgeden bölgeye göre de büyük farklılıklar gösterir.¹¹⁹ Lehçeler arasındaki farklılıklar konusunda ünlü oryantalist Morino şöyle bir açıklama yapmıştır: “*Arapça'yı İtalya'da öğrendim. Kısa bir süreliğine, Irak, Mısır, Libya ve Sudan'da bulundum. Ammî Arapça (Halk dili) bilmediğimden dolayı Araplarla anlaşmakta zorluklar yaşadım. Örneğin, Bingazi kentinde bir Arap'tan içecek istedim. Sonra aynı soruyu Trablus kentinde başka bir Arab'a yönelttim, bunun üzerine birisi bana içecek, diğeri ise çorap verdi.*”¹²⁰

Araplar resmî ortamlarda, eğitim, basın, yayın vb. fasîh Arapça kullanırlar. Ancak resmî olmayan ortamlarda yani günlük hayatta Araplar birbirleriyle anlaşabilmek için halk dilini kullanırlar.

¹¹⁴ Raḥmûn Ḥakîm, *Mustavayât İsti'meli'l-Luġati'l-'Arabiyye-Beyne'l-Vaki' ve'l-Bedil*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmî'atu Mavlîd Me'merî, Kuliyetu'l-Edâbi ve'l-Luġât, Cezayir 2011, s. 92.

¹¹⁵ Zamme (ötre): Harfîn üstüne konur ve üstünde bulunduğu harfin ses özelliğine göre (u – û) sesini verir. Mustafa Meral Çörtü, *Sarf-Nehiv Edatlar*, (10. Baskı), Yazın Basın Matbaa Turizm Tic. Ltd. Şit, İstanbul 2009, s. 10.

¹¹⁶ Fetha (üstün): Harfîn üstüne konur ve üstünde bulunduğu harfin ses özelliğine göre ince e, kalın a (e – a) sesini verir. Çörtü, s. 10.

¹¹⁷ Kesre (esre): Harfîn altında konur ve altında bulunduğu harfin ses özelliğine göre (ı – i) sesini verir. Çörtü, s. 11.

¹¹⁸ Naşruddîn el-Baḥra, “Luġatu'd-Dâd fi Me'ârikihe ma'i'l-'Ammiye” *et-Turâsu'l-edebî*, (73), 1998, s. 7.

¹¹⁹ Bahri Kuş, Soner Alan, “Bazı Arap Lehçelerinde Kullanılan Türkçe Sonekler Üzerinde Yeni bir İnceleme” *Turkish Studies*, 7 (1), 2012, s. 1568; Muhyiddîn el-Elvâvî, “Yabancılar Arapça Öğretiminde Dilsel Problemlerin Çözümü için Bilimsel Araçlar”, (Çev. Zafer Kazıklı), *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VII (3), 2007, s. 190.

¹²⁰ el-Cundî, s. 130.

Bugün Arap dünyasında Fasih Arapça'nın yanı sıra mevcut olan lehçeler şunlardır:

1. Hicâz Lehçesi: Yemen, Necd, Hicaz lehçeleridir.
2. Şâm Lehçesi: Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün lehçeleridir.
3. Mısır Lehçesi: Mısır, Sudan lehçeleridir.
4. Mağrib Lehçesi: Kuzey Afrika ülkeleri (Fas, Tunus, Libya, Cezayir, Moritanya) lehçeleridir.
5. Irak lehçesi: Irak'ta çeşitli bölgelerde kullanılan lehçelerdir.¹²¹
6. Körfez Lehçesi: Suudi Arabistan'ın doğusundaki bazı kesimlerin lehçeleri, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Umman ve Katar lehçeleridir.
7. Bedevi Lehçesi: Suudi Arabistan, Irak ve Doğu Ürdün'ün bedevilerinin kullandıkları lehçelerdir.¹²²

3.2. MODERN LEHÇELERİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Bugünkü Arapça'nın birçok sebepten dolayı geniş halk kitlelerinde daha kolay ve hızlı anlaşılabilmesi, halk dillerini doğurmaktadır. Bu faktörlerin başında;

a) Fasih dilin kurallı ve zor olması sebebiyle halkın özellikle eğitimsiz kesimin bu dile karşı aciz kalmalarından kaynaklanmaktadır. Fasih Arapça'nın kurallı ve zor olması, halkı daha basit ve kuralsız dili kullanılmaya teşvik eder.¹²³ Örneğin, جاء (*geldi*) fiilinin yerine جاء (*fiilinin Ammice hatalı bir şekilde kullanması gibi*).¹²⁴ Fasih Arapça'ya karşı sadece eğitimsiz kesimin değil, eğitilmiş kesimin de aciz kaldığını söylemek mümkündür. Örneğin, eğitilmiş Araplar da, fasih Arapça konuşurken hatta yazarken zaman zaman yanlış yapar. إِرْبَا إِرْبَا ile إِرْبَا إِرْبَا birbirine karıştırır, قَطَّعْتُهُ إِرْبَا (*Param parça kestim.*) yerine, قَطَّعْتُهُ إِرْبَا إِرْبَا şeklinde kullanırlar. الإِرْبُ (*organ*) yerine الإِرْبُ (*akıl*) şeklinde kullanırlar.¹²⁵ Aynı şekilde tebrik etmek için مُبَارَك kelimesi yerine مُبْرُوك kelimesinin kullanması gibi. مُبْرُوك kelimesini مُبْرَك'nin (*deveyi çöktürmek*) ismi mef'ûlü olarak

¹²¹ el-Cundî, s. 130.

¹²² Nînâ 'Ayn, *el-Lehcâtu'l-'Arabîyye el-Muste'mele fi'l-Mucteme'il-'Arabî Bimâlanç*, 2009, Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, Malang Ağ Sitesi: <http://lib.uin-malang.ac.id/thesis/fullchapter/05310069-nina-sholikhatin-aini.ps>

¹²³ Yıldız, s. 26.

¹²⁴ Ferîha, s. 94.

¹²⁵ Hâlid el-'Abriyî, *Ahtâ'un Lugaviyye Şâ'i'a*, Mektebetu'l-Cili'l- Vâ'id, Umman: 2006, s. 119.

kullanırlar.¹²⁶ Bunun gibi yanlışların sayısı çoktur. Görüldüğü gibi, sadece eğitimsiz insanların değil, eğitilmiş insanların da fasih dilin karşısında aciz kaldığını söylemek pek yanlış olmaz. Araplar resmi olmayan ortamlarda kendi bölgelerinde konuşulan halk dilini kullanırken, gazete, dergi ve kitaplarda, televizyondaki kültürel programlarda ve haber yayınlarında Fasih Arapça tercih ederler. Fasih Arapça'yı iyi şekilde öğrenmiş bir yabancı, bir Arap ülkesine gittiğinde eğer lehçe eğitimi almamışsa; otobüs durağında, lokantada, çarşıda, pazarda ve hatta devlet dairelerinde dahi daha önce hiç duymadığı ve anlayamadığı karma ve kırma bir dil ile karşılaşabilir.¹²⁷

b) XVI. yüzyılda fasih Arapça'nın İslâm'ın kalbi olduğunu fark eden batılılar, Arapların İslâm'dan uzaklaşmaları ve Arap ülkelerindeki sömürge hareketlerini daha kolaylaştırmak için lehçeleri teşvik etmişlerdir.¹²⁸ Bunun en iyi örneği Fransızlar ve Almanlardır. Cezayir ihtilali esnasında fasih Arapça'nın yerini lehçelerin alması için lehçe öğretimi veren birçok okul açmışlardır. Bunun yanı sıra Fransızca'nın yaygınlaştırılması için de çok sayıda okul açmışlardır. Alman oryantalist Wilhelm Spitta (1818-1883) bu konuda da öncü olmuş ve "*Kavâ'idü'l-'Arabiyyeti'l-Ammiye fî Mısır*" adlı eserinde Ammî Arapça'yı Latin harfleriyle yazıya dökmeyi önermiştir.¹²⁹ 1700'lü yılların ortalarında itibaren Avrupalılar çeşitli Arap lehçeleri öğrenmek ve öğretmek için çok büyük çabalar göstermişlerdir. Avrupa'da Arap lehçeleri öğretmek üzere açılan bazı okul ve üniversitelerin isimleri şunlardır:

- İtalya: "*Doğu Dilleri Napoli Okulu*", 1727'de kurulmuştur.
- Avusturya: "*Konsoloslar Okulu*", 1754 yılında Viyana'da kurulan konsoloslar okuludur. Bu okulda Arap dili ve lehçeleri öğretilmiştir. 1851'de "*Doğu Lehçeleri*" adı altında bir başka okul kurmuşlardır.
- Fransa: "*Yaşayan Doğu Dilleri Paris Okulu*" 1759'da kurulmuştur.
- Rusya: "*Lazarev Doğu Dilleri Okulu*" 1814'de Moskova'da kurulan. 1919'da Arap Dili ve Lehçeleri adı altında bir başka bölüm açmışlardır.
- Almanya: "*Arap Dili ve Yerel Lehçeleri*" adı altında Berlin'de bir enstitü kurulmuştur. Bu enstitüsü Mısır lehçesinin okutulması için Dr. Ahmet Vâlî'yi, Şâmî Lehçesi için de Emîn Mu'erbis'i görevlendirmiştir.

¹²⁶ Hayât el-Yâkût, *Ahtâ'* ve *Hatâyâ Luğaviyye Muşavvara*, (2. Baskı), Dâru'n-Neşr, Kuveyt 2009, s. 12.

¹²⁷ Yıldız, s. 27.

¹²⁸ el-Bağra, s. 10.

¹²⁹ Neffûse Se'îd, *Târihu'd-Da'va ile'l-'Ammiye va Aşâruhâ fî Mısır*, Dâru'n-Neşr ve's-Sakâfa, İskenderiye 1964.s. 207.

- İngiltere: 19. yüzyılında başlarında Londra Üniversitesi'nde Fasîh ve Ammî Arapça okutulması için bir bölüm kurulmuştur. Bölümün Arap hocası Lübnanlı hoca Antvân es-Selmûnî'dir.¹³⁰

c) Arap ülkeleri arasındaki siyasî birliğin sağlanamaması, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından, "Sykes-Picot" antlaşması ile Orta Doğu topraklarının paylaşılmasını öngören gizli antlaşma, Arap ülkelerini birbirinden bağımsız küçük ülkelere bölmüştür. Bu bölünmeler sonucunda, Araplar, Cahiliye döneminde olduğu gibi aşırı milliyetçilik ve kabilecilik "العَصَبِيَّة الْقَبَلِيَّة" etkisiyle her ülkede kendi lehçesini kullanmıştır. Hatta aşırı milliyetçilik o kadar yaygındı ki, bir ülke içinde dahi birçok lehçe bulunmaktaydı.

d) Mahalli lehçeleri fasîh Arapça'nın alternatifi olarak gören ve lehçelerin fasîh Arapçanın yerine kullanılmasının sonucu olarak birçok Arap şair ve yazar ortaya çıkmıştır.

e) Son zamanlarda Mısır, Suriye ve Lübnan yapımı, lehçeye dayanıklı televizyon yayınları, dizi, şarkı, film vb. o kadar yaygındır ki, bunlar tüm Arap dünyası tarafından bilinmektedir.¹³¹

f) Farklı dillere sahip ulusların Araplaştırılması: Bu politika sonucunda Arap ve Arap olmayanların kullandıkları dilin birbirine karışmış ve böylece bozulmuştur. Kuzey Afrika ülkelerindeki (*Fas, Tunus, Cezayir, Libya*) berberiler, Mısır'daki Kıptiler bunlara örnektir.¹³²

3.3. AMMÎ DİLİNİN (HALK DİLİ) GENEL ÖZELLİKLERİ

Modern Arap lehçelerinde Ammî Arapça ile fasîh Arapça'nın yapı, gramer, hareke ve harflerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler şu şekildedir:

1. İ'râb'ın terkedilmesi

Ammî Arapça'nın en belirgin özelliği, i'râb alametlerinin terk edilmesidir. Bu i'râb alametlerinin yerine, kelimenin sonunda cizm kullanılır.¹³³

¹³⁰ Se'îd, s. 9-10.

¹³¹ *el-Lehcâtu'l-'Arabîyye Kadîmen ve Hadîsen*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan, 2011, <http://www.aklaam.net/forum/showthread.php?t=10004>

¹³² *el-Lehcâtu'l-'Arabîyya ve'l-İzdivaciyye'l-Luğaviyye*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://brahimelgouak.wordpress.com>

¹³³ Dayf, s. 11-12.

2. Mâzî fiilin yapısının bozulması

a) Sülâsî mazî kip:

Fasih Arapça'da sülâsî mâzî'nin üç kipi vardır. Bunlar; *عَرَفَ - عَلَ (bildi)* ; *سَمِعَ - فَعَلَ* (duydu) ; *لَطَفَ - فَعَلَ (yumuşak davrandı, yumuşak oldu)* kipleridir. Ammî dilinde bu üç kipin yerine *فَعِلَ* : fi'il şekli kullanılır; *عَرِفَ* : “irif” ; *سَمِعَ* : “simi” ; *لَطِفَ* : “liṭif” şeklinde telaffuz edilir.¹³⁴

b) Muzaaf mazinin değişime uğraması:

Mâzî muzaafta fiilinin Ammî dilinde son harfî yâ' harfine dönüştürülür. *قَصَصْتُ* (*kestim, budadım*) yerine, *قَصَيْتُ* : “kaṣṣaît” şeklinde telaffuz edilir.¹³⁵

c) Tefa'al kipindeki tâ' harfinin cezmlenmesi:

Ammî dilinde tefa'al kibindeki tâ' harfi cezm edilir ve kesre harekeli elif eklenir. Örneğin,

- *إِنْبَسَمَ (güldü)* yerine, *إِنْبَسَمَ* : “itbessem”,
- *اِئْتَوَضَّ (abdest aldı)* yerine, *اِئْتَوَضَّ* : “itvaddâ” şeklinde telaffuz edilir.¹³⁶

3. Muzâri fiilin kalıbının bozulması

a) Muzâri fiilin şimdiki zamanı ifade etmesi için bâ' (بَاء) harfini veya عَم 'em kelimesinin harfini eklenir. Ammî dilinde şimdiki zamanı ifade etmek için muzâri harfinin kesre ve bâ' harfi veya 'am kelimesinin eklenir. Örneğin,

- *يَكْتُبُ (yazıyor)* yerine, *يَكْتُبُ* : “biyktib” – عَم يَكْتُبُ : “em yiktib”.¹³⁷

b) Gelecek zaman ifade etmek için muzâri fiile (حَاء) ḥâ' harfinin veya (رَاح) Raḥ eklenir. Fasih Arapça'da gelecek zamanı ifade etmek için س ve سوف kullanılır. Ammî dilinde ise fiile حاء veya راح kelimesi eklenir. Örneğin,

- *سَأَكْتُبُ (yazacak)* yerine, *سَأَكْتُبُ* ḥâktib,
- *سَوْفَ يَجِيئُونَ (gelecekler)* yerine, *سَوْفَ يَجِيئُونَ* “rah yîcu” gibi.¹³⁸

¹³⁴ Dayf, s. 15-16.

¹³⁵ Dayf, s. 18

¹³⁶ Dayf, s. 21.

¹³⁷ Enîs, s. 207; Ferîha, s. 129; Dayf, s. 28; Muhammed 'Aḳil, *Kavâ'idu'l-Lehce'ti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

¹³⁸ Dayf, s. 30; Muhammed 'Aḳil, *Kavâ'idu'l-Lehce'ti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

C) Olumsuzda mâzi ve muzâri fiillere şîn (شَيْن) harfi eklenir. Örneğin,

- mâzide مَا حَضَرَ (*gelmedi*) yerine, مَا حَضَرَش : “mâ hâdarş”,
- muzâri’de, مَا يَحْضُر (*gelmiyor*) yerine, مَا يَحْضُرْش : “mâ yiḥdarş”,
- مَا تَشَارَكَ (*katılmadık*) yerine, مَا تَشَارَكَش : “mâ şâraknâş”.¹³⁹

Buradaki Ş harfî, zamanla شَى kelimesinin yerini almıştır.¹⁴⁰

4. İsmi Fâil kipinin değiştirilmesi

a) Ammî dilinde sülâsî Ecvef fiilin ismi fail kipindeki hemzesi yâ’ (ياء) harfine dönüştürülür. Örneğin,

- خَائِف (*korkan*) yerine, خَائِفِ : “hâîf”,
- عَائِد (*dönen*) yerine, عَائِدِ : “âîd”,
- مَائِل (*eğik*) yerine, مَائِلِ : “mâîl” şeklinde telaffuz edilir.

b) Sülâsî olmayan (üç harfli olmayan) dammeli ismi fâilin mîm harfî, kesreye dönüştürülmesi. Örneğin,

- مُعَلِّم (*öğretmen*) yerine, مِعَلِّم : “mi‘ellim”,
- مُتَسَامِح (*hoşgörülü, müsamahakâr, tahammüllü*) yerine, مِتْسَامِح : “mitsâmih” şeklinde telaffuz edilir.¹⁴¹

5. İsmi âletin şekil değiştirmesi

a) Fasih Arapça’da ismi âlet مَفْعَال – مَفْعَلَة – مِفْعَل vezinlerden türetilir. Ammî dilinde ise مِفْعَل vezinlerinde mîm harfî مَفْعَلَة – مَفْعَل fethaya dönüşür. Örneğin, مِفْعَل vezinde,

- مِبْرَد (*eğ, törpü*) yerine, مَبْرَد : “mabrad”,
- مَصْعَد (*asansör*) yerine, مَاصْعَد : “maş‘ad”,
- مَفْعَلَة vezninde ise, مَحْدَّة (*yastık*) yerine, مَحْدَّة : “maḥaddeh”,
- مَطْرَقَة (*çekiç*) yerine, مَاطْرَقَة : “matrakah” şeklinde telaffuz edilir.

b) مِفْعَال vezninde, mîm harfinde kesre yerine damme kullanılır. Örneğin,

¹³⁹ Hâkîm, s. 98; Enîs, s. 208.

¹⁴⁰ Dayf, s. 37; Muhammed ‘Akil, *Kavâ’idu’l-Lehçeti’ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiâtü Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

¹⁴¹ Dayf, s. 45.

- مُفْتَاح (anahtar) yerine, مُفْتَاح : “muftâh”,
- مِسْمَار (çivi) yerine, مُسْمَار : “musmâr” şeklinde telaffuz edilir.¹⁴²

6. Müzekker isimlerin müennes olarak kullanılması

Fasih Arapça'da رَأْس (baş) – بَطْن (karın) – أَنْف (burun) – قَلْب (kalp) tek organlar müzekkerdir. Ammî dilinde bunlar müennes kullanılır. Örneğin,

- رَأْسِي يُوجَعُونِي (başım ağrıyor) yerine, رَأْسِي تُوجَعُونِي : “râsî tûci'nî” şeklinde telaffuz edilir.

7. Müennes isimlerin müzekker olarak kullanılması

Fasih Arapça'da çift organlar müennestir. Örneğin, يَد (el), عَيْن (göz), سِنَّ (diş) gibi. Ammî dilinde ise bunun gibi isimler müzekker olarak kullanılır. Örneğin,

- دِيْشِيْمِي سَوَكَلْت سِيْنِي (dişimi söküldü) yerine, دِيْشِيْمِي سَوَكَلْت سِيْنِي : “inkala' sinnî” şeklinde telaffuz edilir.

143

8. Beş isimde meydana gelen değişiklikler

Fasih Arapçada beş isim, أَب (baba), أَخ (kardeş), خَم (kayınpeder), فُو (ağız), دُو (sahip) bu isimleri 'irâbı harekeyle değil, harfle yapılır. Merfu "و", mansub "ا", mecrur "ى" ile yapılır. Ammî dilinde ise,

a) أَب (baba), أَخ (kardeş): Ammî dilinde bu isimler her zaman merfu olarak kullanılır. Örneğin, Merfu hali, أَبُوهُ عَطُوف (Babası merhametli, esirgen, iyi kalpli.)

- Mansub hali, قَابِلُ أَبَاكَ (Babanla karılaştı, buluştu.) yerine, قَابِلُ أَبُوك : “kâbele abûk”;
- Cer hali, فِي يَدِ أَبِيكَ الْكِتَاب (Kitap babanın elindedir.) yerine, فِي يَدِ أَبِوكِ الْكِتَاب “fi yed abûk il-Kitâb”.

b) خَم (kayınpeder): Ammî dilinde her zaman mansub olarak kullanılır. هَذَا خَمَاه (bu kayınpederi) ; لَقِيتُ خَمَاه (Kayınpederini buldum.) ; تَحَدَّثْتُ إِلَى خَمَاه (Kayınpederi ile görüştüm.) gibi.

¹⁴² Dayf, s. 54.

¹⁴³ Dayf, s. 74.

c) فُو (ağız): Ammî dilinde Mısır lehçesinde فَمُه : “famuh” - فَمُه : “fammuh” : فُمُه : “fummuh” şeklinde kullanılır. Diğer lehçelerde ise فَمْ kelimesi فُم : “sum” veya فَم : “tim” şeklinde telaffuz edilir.¹⁴⁴

d) ذُو (sahip): Ammi dilinde kullanılmaz.¹⁴⁵

9. Cer Harfleri

a) ‘Alâ harfî (عَلَى): (üzerine, üzerinde, rağmen, aleyhine, olması, şartıyla, e, a), Ammî dilinde eğer sonraki isim el (ال) takısı almışsa elif ve lâm harfleri hazfedilir. Örneğin,

• جَالِسٌ عَلَى الْكُرْسِيِّ (Sandalyede oturuyor.) yerine, جَالِسٌ عِ الْكُرْسِيِّ : “câlis ‘a il-Kursî” gibi.¹⁴⁶

b) ‘An harfî (عَنْ): (den, dan, tarafından, den dışarı, - e dayanarak, e göre, için, ye, ya). Ammî dilinde عَنْ harfî cer müfred muhatab zamire bittiğinde şedde eklenir. Örneğin,

• عَنْكَ (senden) yerine, عَنَّكَ : “annek” gibi.

c) Min harfî (مِنْ): (den, dan, bazısı, bir kısmı, den dolayı), Ammî dilinde kelime el (ال) takısı almışsa nûn harfî hazfedilir. Örneğin,

• رَجَعْتُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ (Okuldan döndüm.) yerine, رَجَعْتُ مِ الْمَدْرَسَةِ : “rici‘it mi il-Medraseh” gibi.¹⁴⁷

10) Kalb’den örnekler

Arapça’da Kalb: Aynı kelimedeki harflerin yer değiştirmesidir.

- سَخِيفٌ (gülinç, saçmalık) yerine, حَسِيفٌ : “hesîf”,
- زَوْجُهُ (eşi) yerine, حُوزُهُ : “cuzuḥ”,
- مِلْعَقَةٌ (kaşık) yerine, مِلْعَقَهُ : “mi‘lakā”¹⁴⁸,

¹⁴⁴ Mu ‘cemu’l-Elfazı’l- ‘Ammiye fî Devleti’l-İmârâtî’l- ‘Arabiyye’l-Muttehîde, (t.y.). Erişim tarihi: 16 Aralık 2012, <http://www.alamuae.com/uaedic/index.html>; Muhammed ‘Akîl, *Kavâ’idu’l-Lehceti’ ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

¹⁴⁵ Dayf, s. 76.

¹⁴⁶ Dayf, s. 105.

¹⁴⁷ Dayf, s. 106.

¹⁴⁸ Hâkîm, s. 95.

- الْإِبْطُ (*koltuk altı*) yerine, الْبَاطُ : “il-bat”,
- صَقَّفَ (*alkışladı*) yerine, سَكَّافٌ : “sakkaḥ”,
- عَزَدَ (*ezdi*) yerine, فَعَصَ “fa‘aṣ”,
- تَنَصَّتَ (*dinledi*) yerine, تَصَنَّتْ : “taṣnnat”¹⁴⁹,
- أَحَدٌ (*kişi*) yerine, حَدَا : “ḥadâ”,
- السَّجَّادَةُ (*halı, kilim, namazlık*) yerine, الْبَيْدَاجَةُ : “es-Siddâceḥ”¹⁵⁰.

10. en-Neḥt’ten örnekler

Arapça’da en-Neḥt: Birkaç kelimedden terim oluşturmaktır.¹⁵¹

- شُو بَدَّكَ : “şu biddak” >> أَيُّ شَيْءٍ يُوَدِّكَ (*neyi istiyorsan*),
- مَافِي شَيْءٍ : “mafiş” >> مَا فِي شَيْءٍ (*bir şey yok*),
- شُو عَلِيَّه : “şu ‘alîh” >> لَا عَلِيَّه شَيْءٍ (*aldırma, boş ver, önemli değil, bir şey değil*),
- مَدْرِي : “medrî” >> مَا أَدْرِي (*bilmiyorum*),
- عَمَلُؤَل : “emluuel” >> الْعَامُ الْأَوَّلُ (*birinci yıl*),
- لِسَّاء : “lissâ” >> لِسَّاعَةً (*hale*),
- كَدِّيش : “kiddaîş” >> كَمْ قَدَرُ الشَّيْءِ (*ne kadar?*),
- شُو بَاك : “şu bâk” >> أَيُّ شَيْءٍ هُوَ بَاك (*neyin var?*),
- مَا عَلِيَّ شَيْءٍ : “mâ‘alîh” >> مَا عَلِيَّه شَيْءٍ (*Benim için pek önemli değildir.*),
- مَا بَدِّيش : “mâ biddîş” >> مَا يُوَدِّ شَيْءٍ (*istemiyorum*),
- مِّنُو : “minu” >> مَنُ هُوَ (*eril için: O kim*),
- جَابُو : “câbu” >> جَاءَ بِهِ (*getirdi*),
- مِشَّانْ هِيَك : “mişân hîk” >> مِّنْ شَأْنٍ هَكَذَا (*bunun için*),
- وَلَاك : “valâk” >> الْوَيْلُ لَكَ (*vay senin haline, yazık sana*),
- كِرْمَالَك : “kirmâlek” >> إِكْرَامًا لَكَ (*hatrın için, senin için*),

¹⁴⁹ Dayf, s. 119-120

¹⁵⁰ en-Nahhâs, s.45.

¹⁵¹ Mutçalı, s. 867.

- هَنِيئًا لَهُ (ne mutlu ona) >> “niyyâlu” : نِيَّالُو - “haniyyâlu” : هَنِيَّالُو
- هَكَذَا إِذْن (demek böyle)¹⁵², >> “hîk lekân” : هِيَك لَكَان
- لَا جَرَمَ أَنَّكَ (şüphe yok ki, hiç şüphesiz), >> “acrannek” : أَجْرَنَّاكَ
- مَا الْمَعْنَى (ne yani), >> “işmi‘nâ” : إِشْمِعْنَا
- كَمَا أَنَّهُ (nitekim, nasıl ki), >> “ikmannah” : إِكْمَنَّهُ - “kemân” : كَمَان
- هَذَا أَنَا جِئْتُ (ben geldim), >> “edînî ciyt” : أَدِييِي جِيْت
- الدُّعَى لَكَ (dua, sen de aynı sonucu alırsın), >> “ukbâlek” : عُقْبَالَكَ
- (değil mi? Sorusuna karşılık: Evet), >> “imbeleh” : إِمْبِلَه - “imbelâ” : إِمْبِلَى
- (görüyorum ki), >> “rânî” : رَانِي
- (nasılsın?),¹⁵³ >> “işhâlek” : أَشْهَالَكَ
- (o nedir), >> “şinu” : شِنُو
- (rengin ne, Nasılsın?),¹⁵⁴ >> “şilunek” : شِلُونَكَ
- (senindir), >> “hîlek” : هِيَلَكَ
- (hoş geldiniz),¹⁵⁵ >> “ehlâ” : أَهْلَا - “helâ” : هَلَا
- (karşılıksız),¹⁵⁶ >> “belâş” : بِلَاش
- (nereden?),¹⁵⁷ >> “minîn” : مِينِن
- (dişl için: O kim?),¹⁵⁸ >> “mini” : مَنِ هِي
- (Mısır lehçesinde nasılsın?),¹⁵⁹ >> “izzyyek” : إِزْيَيْكَ

¹⁵² Muhammed ‘Akîl, *Kavâ'idü'l-Lehceti's-Sâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'îş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

¹⁵³ Stephen hanchey, Timothy p. Francis, *Muritanian Arabic*, Peace Corups, Washington D.C. 1979, s. 42. ;Ḥakîm, s. 95.

¹⁵⁴ el-Bahra, s. 08.

¹⁵⁵ Rached Ben Abdel Kader, Aziza Naovar, *Tunisian Arabic*, Peace Corps, Wahington DC 1979, s. 20; Mu'cemu'l-Elfazı'l-'Ammiye fî Devleti'l-İmârâti'l-'Arabiyye'l-Muttehida, (t.y.). Erişim tarihi: 16 Aralık 2012, <http://www.alamuae.com/uaedic/index.html>

¹⁵⁶ en-Nahhâs, s. 187.

¹⁵⁷ Hanchey, Francis, s. 42.

¹⁵⁸ ‘Abdu'l-Mun‘in el-Fiyâ, *en-Nehtu fî'l-Luḡati (hessa‘ ve el‘en)*, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Sudânâil: <http://www.sudanile.com/2008-05-19-17-39-36/245-2009-07-22-19-33-22/33951-2011-11-04-19-03-32.html>

¹⁵⁹ Daniel Pipes, *An Arabist's Guide To Egyptian Colloquial*, Library of Congress Cataloge, Cihcago 1982. s. 29.

- فِي هَذِهِ السَّاعَةِ >> “isâ” : إِسَا – “hassâ” : هَسَا – “hâlsa‘ah” : هَالْسَاه – “hass” : هَسَع
- (şimdi, derhal),¹⁶⁰
- عَلَى شَأْنٍ >> “eşân” : عَشَان – “eleşân” : عَلِشَان¹⁶¹
- أَنَا قُلْتُ لَهُ >> “kiltillu” : قَلِيلُو – “iltillu” : إِلِيلُو¹⁶²
- أَيُّ شَيْءٍ هُوَ هَذَا >> “şu heda” : شُو هَدَا¹⁶³

11. Ammî kelimelerden örnekler

- فَصَّةٌ ، خَبَرٌ >> “sulefeh” : سُؤْلَ فَه (öykü, hikaye, haber),¹⁶⁴
- شَاطِرٌ >> “şâtir” : شَاطِر (usta, becerikli, kabiliyetli),¹⁶⁵
- تَعْرَى >> “şilih” : شِلِح (soyundu),¹⁶⁶
- بُصٌّ >> “itfarrac” : بُصٌّ – “şuf” : شُوف (bak),¹⁶⁷
- قَلِيلًا قَلِيلًا >> “işvaî işvâi” : إِشْوَي إِشْوَي (yavaş yavaş),¹⁶⁸
- كَسَرَ >> “tabaş” : طَبَش (kırdı, parçalandı),¹⁶⁹
- أَصَمٌّ >> “atraš” : أَطْرَش (sağır),¹⁷⁰
- الْفَقْرُ >> “it-Tafar” : الْفَقْرُ (yoksulluk, fakirlik),¹⁷¹
- الْقِتَالُ >> “huşah” : هُوشَه (kavga),¹⁷²
- عَدَا >> “bukrâ” : بُكْرَا (yarın),¹⁷³
- صَاغَ >> “za‘ak” : زَعَقَ (bağırды),¹⁷⁴
- رَجُلٌ >> “zelemeh” : زَلَه (adam),¹⁷⁵

¹⁶⁰ Ahmed Ridâ, *Reddu'l-'Ammî ile'l-Faşîh*, Dâru'r-Râ'id el-Kebîr, Lübnan 1981, 125.

¹⁶¹ Dayf, s. 135-141

¹⁶² Ferîha, s. 129.

¹⁶³ Ridâ, s. s. 24.

¹⁶⁴ en-Nahhâs, s. 349.

¹⁶⁵ en-Nahhâs, s. 364.

¹⁶⁶ en-Nahhâs, s. 372.

¹⁶⁷ Ridâ, s. 47; en-Nahhâs, s. 382-210; Hanchey, Francis, s. 173.

¹⁶⁸ en-Nahhâs, s. 385.

¹⁶⁹ en-Nahhâs, s. 399.

¹⁷⁰ en-Nahhâs, s. 400.

¹⁷¹ en-Nahhâs, s. 311.

¹⁷² en-Nahhâs, s. 630.

¹⁷³ Ridâ, s. 56; Pipes, s. 50.

¹⁷⁴ en-Nahhâs, s. 231.

¹⁷⁵ en-Nahhâs, s. 233-333-334.

- “eîvah” >> أَيُّ وَاللهُ - نَعَمْ (evet, doğru),¹⁷⁶
- “biddî” >> أُرِيدُ (istiyorum),¹⁷⁷
- “bes” >> يَكْفِي (yeter),¹⁷⁸
- “mabsuṭ” >> فَرِحَ (mutlu),¹⁷⁹
- “be‘zek” - بَعَزَ : “be‘ze” >> بَذَرَ (israf etmek),¹⁸⁰
- tebe‘î : تَبَعِي >> تَابَعَ لِي (benim, bana ait),¹⁸¹
- حُش : حُشَّ : “huṣ” - أُدْخِلَ (içeri gir),¹⁸²
- عَال : عَالَ >> “âl” >> جَيِّدٌ جَدًّا (pek iyi, güzel),¹⁸³
- مَاشِي : مَاشِيَ - “mâşî” : كُوَيْسَ : kuaiys >> جَيِّد (iyi),
- بَرَمَ : “baram” >> بَحَثَ (aradı),¹⁸⁴
- بَز : “biz” >> بُدِيَ (göğüs),¹⁸⁵
- بُق : “buk” >> تَكَلَّمَ (konuş, ağzındaki baklayı çıkar),¹⁸⁶
- جَدَعَ “cede” >> كَدَعَ : “kede” >> الشَّابُّ النَّشِيطُ (delikanlı),¹⁸⁷
- الْجَاكَارَه : il-Câkârah >> اللِّجَاحَةُ (dik kafalılık, inatçılık, ısrarcılık),¹⁸⁸
- مِجْبَس : mihbes >> خَاتِمٌ (yüzük),¹⁸⁹
- حَزْرَوَه : ḥazzurah >> لُعَزَ (bulmaca),¹⁹⁰
- كُوَيْسَ : kuvaiys >> جَيِّد (iyi),¹⁹¹
- الْأَوَاعِي : il-Avâ‘î >> الثِّيَابُ (elbise).¹⁹²

¹⁷⁶ Pipes, s. 4; Hanchey, Francis, s. 110; en-Nahhâs, s. 148.

¹⁷⁷ en-Nahhâs, s. 159.

¹⁷⁸ en-Nahhâs, s. 169.

¹⁷⁹ en-Nahhâs, s. 172.

¹⁸⁰ Enîs, s. 198; en-Nahhâs, s. 182.

¹⁸¹ en-Nahhâs, s. 201.

¹⁸² en-Nahhâs, s. 279.

¹⁸³ Pipes, s. 58.

¹⁸⁴ Ridâ, s. 41.

¹⁸⁵ Ridâ, s. 42.

¹⁸⁶ Ridâ, s. 54.

¹⁸⁷ Ridâ, s. 89.

¹⁸⁸ Ridâ, s. 103.

¹⁸⁹ Ridâ, s. 111.

¹⁹⁰ Ridâ, s. 125.

¹⁹¹ Pipes, s. 4.

¹⁹² en-Nahhâs, s. 68.

3.4. AMMÎ DİLİNDE ZAMİRLER DEĞİŞMESİ

3.4.1. Ayrık zamirler الضمائر المنفصلة

a) Merfû‘ olanlar, özne için kullanılan ayrı zamirlerdir. Ammî dilinde tesniyeler için olan **أَنْتُمْ** (*o ikisi*), **أَنْتُمَا** (*siz ikiniz*), ve dişil için olan zamir **أَنْتُنَّ** (*sizler*) zamirleri kullanılmaz.

• **Mutekellim I. Şahıs:** **أَنَا** (*ben*), Ammî dilinde, **“ene”**.¹⁹³ , **أَنَا** : “âni”,

• **Muhâtab II. Şahıs Eril:** **أَنْتَ** (*sen*), Ammî dilinde, **“inteh”**.¹⁹⁴ , **أَنْتَ** : “inta”

¹⁹⁵ , **أَنْتِ** : “nitîn”,¹⁹⁶

• **Muhâtaba II. Şahıs Dişil:** **أَنْتِ** (*sen*), Ammî dilinde, **“inti”**.¹⁹⁷ , **أَنْتِ** : “natîn”

¹⁹⁸ , **أَنْتِ** : “inti”,¹⁹⁹

• **Gâib III. Şahıs Eril:** **هُوَ** (*o*), Ammî dilinde, **“huuâ”**.²⁰⁰ , **هُوَ** : “huuah”,²⁰¹

• **Gâibe III. Şahıs Dişil:** **هِيَ** (*o*), Ammî dilinde, **“hiyye”**.²⁰² , **هِيَ** : “hiyyeh”,²⁰³

¹⁹³ Pipes, s. 20; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25; ‘Abdu’l-Mun‘im, ‘Abdu’l-‘Âl, *Lehcâtu Şemâli’l-Mağrib “Taṭvân ve mâ Ḥavlehe”*, Dâru’l-Kitabi’l-‘Arabî, Kahire 1968, s. 127; Holes, s. 54; Mary-Jane Liddicoat, Richard Lennane, İman Abdul Rahim, *Syrian Colloquial A Functional Course Arabic*, National Library of Australia, Australia 1998, s. 96; Dayf, s. 102; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

¹⁹⁴ *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 9.

¹⁹⁵ Pipes, s. 20; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96; Holes, s. 54; Dayf, s. 102; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

¹⁹⁶ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127.

¹⁹⁷ el-Yâkut, s. 58; *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 9; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96; Holes, s. 54.

¹⁹⁸ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127.

¹⁹⁹ Pipes, s. 20; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁰⁰ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁰¹ Pipes, s. 20; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25; ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127; *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 2; Holes, s. 54; Dayf, s. 102.

²⁰² Pipes, s. 20; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25; ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96; Holes, s. 54; Dayf, s. 103; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁰³ *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 2.

• **Mutekellim I. Şahıs:** نَحْنُ (*biz*), Ammî dilinde, نَحْنُ : “nihin”²⁰⁴, إِنْهَا : “ihnâ”²⁰⁵,
جَنْ : “hin”²⁰⁶, إِنْهَه : “ihneh”²⁰⁷

• **Muhâtab II. Şahıs Eril:** أَنْتُمْ (*sizler*), Ammî dilinde, أَنْتُمْ : “intu”²⁰⁸, أَنْتُمْ : “ntum”²⁰⁹,
إِنْتُمْ : “intumâ”²¹⁰

• **Gâib III. Şahıs Eril:** هُمْ (*onlar*), Ammî dilinde, هُمْ : “humma”²¹¹, هُمْ : “hummah”²¹²,
هُم : “huma”²¹³

• **Gâibe III. Şahıs Dişil:** هُنَّ (*onlar*), Ammî dilinde, هُنَّ : “hin”²¹⁴

3.4.2. Bitişik zamirler الضَّمَائِرُ الْمُتَّصِلَةُ

Ammî dilinde bitişik zamirler müzekker ve müennes tesniyeler ile çoğul müennes
vb. zamirleri kullanılmaz, onun yerine قَائِمُوا، يَقُومُونَ müzekker çoğul
zamirleri kullanılır.

• Muhatab Kâf كَافُ الْخَطَابِ

Bu uygulamada fasih Arapça kâf harfinin harekesi müzekkerde fetha, müenneste
ise kesredir. Ammî dilinde ise müennes ve müzekker olan fetha ve kesre harekesi
önceki harfe alınır ve son harfi cezm edilir. Örneğin,

• Müzekkerde عَرَفَكَ (*tanıdı, bildi*) yerine, عَرَفْتُ : “‘arafak”,

• يَعْرِفُكَ (*taniyor, biliyor*) yerine, يَعْرِفُكَ : “ya‘rifek”,

• Müenneste, عَرَفَكَ (*tanıdı, bildi*) yerine, عَرَفْتُ : “‘arafik”,

²⁰⁴ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96.

²⁰⁵ Pipes, s. 20; Dayf, s. 102; Holes, s. 54; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁰⁶ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127.

²⁰⁷ *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 9.

²⁰⁸ Pipes, s. 20; *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 2; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96; Holes, s. 54; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁰⁹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127.

²¹⁰ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25.

²¹¹ Pipes, s. 20; ‘Abdu’l-‘Âl, s. 127; Dayf, s. 102; Holes, s. 54; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²¹² *el-Lehcetu’l-‘Îrâkiyye*, s. 2.

²¹³ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 25.

²¹⁴ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 96.

- يَعْرِفُكَ (tanıyor, biliyor) yerine يَعْرِفُكَ: “ya‘rifık” şeklinde telaffuz edilir.²¹⁵

- Ğaib Hâ’ هَاءُ الْغَيْبَةِ

Ammî dilinde ğaib hâ’nin isimlerde, fiillerde ve harflerde düşürülür. Harekesi ise önceki harfe geçer ve vâv harfi eklenmesiyle meydana gelir. Örneğin,

- كِتَابُهُ (onun kitabı) yerine, كِتَابُو: “kitâbu”,
- كَتَبَهُ (onu yazdı) yerine, كَتَبُو: “ketebu” şeklinde telaffuz edilir,²¹⁶

Müfred ğaib kene ve benzerleri olan اِنَّ، كَأَنَّ، لَكِنَّ (istidrâk(düzeltilme) harfidir, teşbih (benzetme), tekid harfidir), harflerinde değişimler meydana gelir. Örneğin,

- اِنَّهُ (o ki) yerine, اِنَّو: “innu”,
- كَأَنَّه (sanki o, gibi) yerine, كَأَنَّو: “kâ’nnu”,
- لَكِنَّه (fakat o) yerine, لَكِنَّو: “lekinnu”.²¹⁷

Aynı şekilde مِنْ، عَنْ، لَ (harfî cer, ..e;...için;...in lehine;...den dolayı, nedeniyle, harfî cer, ...den uzakta; ... den hakkında; ...e göre,için vb., harfî cer, ... den beri; ... den, daha büyük, iyi vb.), Örneğin,

- لَ harfi, جَعَلَ لَهُ yerine جَعَلُوا: “ce‘el lu”,
- مِنْ harfi, مِّنْهُ yerine مِّنْو: “minnu”,
- عَنْ harfi, عَنْهُ yerine, عَنْو: “annu” şeklinde telaffuz edilir.²¹⁸

3.5. AMMÎ DİLİNDE İŞARET İSİMLERİNİN DEĞİŞMESİ

Ammî dilinde işaret isimleri, eril için هَذَانِ , هَذَيْنِ , ذَانِكَ , ذَيْنِكَ (o ikisi) ve dişil için هَاتَانِ , هَاتَيْنِ (bu ikisi), تَانِكَ , تَيْنِكَ (o ikisi) gibi orta uzaklıktaki işaret isimlerinin tesniyelerinde kullanılmaz. Bu işaretlerin yerine çoğul ismi işaretleri kullanılır.

a) Yakın işaret isimleri:

²¹⁵ Dayf, s. 98.

²¹⁶ Dayf, s.99-100.

²¹⁷ Dayf, s. 100.

²¹⁸ Dayf, s. 100-101.

• **Eril (tekil):** هَذَا (*bu*), Ammî kullanım şekli, هَاضَا - “hâdâ” : هَاذَا - “hâzâ” : هَادَا : هَادَا - “hâdâ”²¹⁹; هَاد : هَاد - “hâd”²²⁰; دَا : دَا - “dah”²²¹; هَيْدَا : “hâidâ”²²²; هَاذَا : “hâzâ”²²⁴; هَاذُو : “hâzûh”²²³

• **Dişil (tekil) :** هَذِهِ (*bu*), Ammî kullanım şekli, هِيَّ : “hiyâ”²²⁵; هَادِي : هَادِي - “hâdî” : هَاذِي : “hâzî”²²⁶; هَادِي : “hâdî”²²⁷; هَاذِي : “hâzî”²²⁸; هَاذِي : “hâzî”²²⁹; دِي : “dî”²³⁰

• **Eril, Dişil (çoğul):** هَؤُلَاءِ (*bunlar*), Ammî kullanım şekli, هَاذُوּمْ : “hâduûm”²³¹; هَادُول : هَادُول - “hadul” : هَادُول - “hadulî” : هَادُولِي - “hazuleh” : هَادُولِي - “hazulâk” : هَادُولِي²³²; هَادُولِي : “hazumâ”²³⁴; هَادُولِي : “hazuleh”²³³

a) Uzak için işaret isimleri:

• **Eril (tekil):** ذَلِكَ (*o*), Ammî kullanım şekli, هَآذَا : “hadâk”²³⁵; هَآذَا : “hâzâk”²³⁶

• **Dişil (tekil):** تِلْكَ (*o*), Ammî kullanım şekli, هَآذِي : “hadîk”²³⁷; دُوك : “duka”²³⁸; دِيْكِهِيَّه : “dikhiyeh”²³⁹; هَآذِي : “hazîk”²⁴⁰

²¹⁹ Nînâ ‘Ayn, *el-Lehcâtu’l- ‘Arabiyye el-Muste‘mele fi’l-Mucteme‘il- ‘Arabî Bimâlanç*, 2009, Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, Malang Ağ Sitesi: <http://lib.uin-malang.ac.id/thesis/fullchapter/05310069-nina-sholikhatin-aini.ps>

²²⁰ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 147; Holes, s. 116-117-118; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 82-83.

²²¹ Pipes, s. 26; Dayf, s. 78.

²²² Ramzi, el-Ariss, s. 25.

²²³ *el-Lehcetu’l- ‘Îrâkiyye*, s. 6-7.

²²⁴ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

²²⁵ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 82.

²²⁶ Nînâ ‘Ayn, *el-Lehcâtu’l- ‘Arabiyye el-Muste‘mele fi’l-Mucteme‘il- ‘Arabî Bimâlanç*, 2009, Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, Malang Ağ Sitesi: <http://lib.uin-malang.ac.id/thesis/fullchapter/05310069-nina-sholikhatin-aini.ps>

²²⁷ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 147; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

²²⁸ *el-Lehcetu’l- ‘Îrâkiyye*, s. 6-7.

²²⁹ Holes, s. 116-117-118.

²³⁰ Dayf, s. 78; Pipes, s. 26.

²³¹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 147.

²³² Nînâ ‘Ayn, *el-Lehcâtu’l- ‘Arabiyye el-Muste‘mele fi’l-Mucteme‘il- ‘Arabî Bimâlanç*, 2009, Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, Malang Ağ Sitesi: <http://lib.uin-malang.ac.id/thesis/fullchapter/05310069-nina-sholikhatin-aini.ps>

²³³ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 147; Holes, s. 116-117-118; Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 82-83; *el-Lehcetu’l- ‘Îrâkiyye*, s. 6-7.

²³⁴ Dayf, s. 78.

²³⁵ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

²³⁶ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 62.

²³⁷ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

²³⁸ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 62.

²³⁹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 147.

²⁴⁰ Dayf, s. 78.

²⁴¹ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

- **Eril, Dişil (çoğul):** أُولَئِكَ (*onlar*), Ammî kullanım şekli, هَدُولِيك : “hadulîk”²⁴¹;
دُكْهُمَّه : “dukhummah”²⁴²; هَدُوكُمْ : “hazukum”²⁴³.

3.6. AMMÎ DİLİNDE SORU İSİMLERİNİN DEĞİŞMESİ

Fasih Arapça’da değişik soru tipleri vardır. İsim veya fiil cümlelerin başına gelerek bu cümlelere soru anlamı kazandırır. Fasih Arapça’da soru isimleri هَلْ (*mı-mu*), ^أ hemze (*mı*), مَنْ (*kim, kimi, kime*), مَا (*ne, neyi, neye*), أَيْنَ (*nerede, nereye*), مَتَى (*ne zaman*), كَيْفَ (*nasıl*), كَمْ (*kaç*), أَيُّ (*hangi*), مَاذَا (*ne, neyi, neye*), لِمَاذَا (*neden, niçin*), أَيَّانَ (*ne zaman*) kullanılmamaktadır. هَلْ (*mı-mu*), ^أ hemze (*mı*), مَنْ (*kim, kimi, kime*), مَا (*ne, neyi, neye*) gibi soru isimleri Ammî dilinde şu şekle dönüşür:

- مَنْ (*kim, kimi, kime*): Ammî dilinde, مِّنْ “mîn” fasih Arapça’da soru isimleri cümlelerin başında gelir, Ammî Arapça’da soru isimleri cümlelerin başında veya sonunda gelebilir. Örneğin,
 - مِّنْ ضَرَبَ (*kim vurdu?*) yerine, ضَرَبَ مِّنْ : “darab mîn” şeklinde telaffuz edilir.²⁴⁴
 - أَيْنَ (*nerede, nereye*): Fasih Arapça’da olduğu gibi mekân için kullanılır. Ammî Arapça’da, أَيْنَ soru ismi hemzenin düşürülüp, atıf fâ’ veya vâv harflerinden birinin eklenmesiyle ve yâ’ harfinin kesreli okunmasıyla telaffuz edilir. Örneğin لَوَيْن - “lavîn” : لَوَيْن - “vîn” : وَئَيْن - “vaîyn” : وَئَيْن - “fiyn” : فَيَيْن.
 - أَيْنَ الْكِتَابُ (*kitap nerede?*) yerine, وَئَيْنَ الْكِتَابُ : “vaîyn il-Kitâb” veya فَيَيْنَ الْكِتَابُ : “fiyn il-Kitâb”.²⁴⁵
 - أَيْنَ تَشْتَغَلُ (*nerede çalışıyorsun?*) yerine, وَئَيْنَ تَشْتَغَلُ : “vîn tiştağil” şeklinde telaffuz edilmektedir.²⁴⁶

²⁴¹ Liddicoat, Lennane, Abdul Rahim, s. 62.

²⁴² Dayf, s. 78.

²⁴³ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40.

²⁴⁴ Pipes, s. 28; Dayf, s. 79; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁴⁵ Pipes, s. 27; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 57; *To Sudanese Arabic Course introduction*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://understandingsudan.org>; Dayf, s. 79; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

- **مَتَى (ne zaman):** Fasih Arapça'da olduğu gibi zaman için kullanılır. Ammî Arapça'da başı hemze ekleyerek ve son harfinin düşmesiyle: **إِنتَ**: “imte” şeklinde telaffuz edilir. Örneğin,
- **مَتَى وَصَلْتَ (ne zaman geldin?)** yerine, **إِنتَ وَصَلْتَ**: “imta vişilit” gibi.²⁴⁷
- **كَيْفَ (nasıl):** Ammî dilinde kâf harfi kesreli, ve kesre edilen harfin uzun okunmasıyla telaffuz edilir. Örneğin, **كَيْفَ**: “kiyf”²⁴⁸; bazı lehçelerde özellikle körfez lehçesinde **شِينُو**: “şinu” şeklinde kullanılır.²⁴⁹
- **كَمْ (kaç):** Mısır lehçesinde kâf harfinden sonra elif eklenerek telaffuz edilir **كَام**: kâm . Örneğin,
- **كَمْ السَّاعَةُ (saat kaç)** yerine, **كَام السَّاعَة**: “kâm il-Sa‘ah” ya da **السَّاعَة كَام**: “is-Sa‘ah kâm” şeklinde,²⁵⁰ Ürdün, Suriye, Filistin, Lübnan ve Tunus lehçelerde, **قَدَّيْش**: “kaddaîş”²⁵¹; Irak ve körfez ülkelerinde, **جَم**: “çem” şekline telaffuz edilir.²⁵²
- **لِمَاذَا (neden, niçin):** Ammî dilinde, **لَيْش**: “laîş” şeklinde telaffuz edilmektedir.²⁵³
- **مَاذَا (ne, neyi, neye):** Ammî dilinde, **شُو**: “şu” şeklinde telaffuz edilmektedir.²⁵⁴
- **أَيُّ (hangi):** Ammî dilinde, şedde harekenin düşürülmesiyle telaffuz edilir **أَي**: “ey” şeklinde telaffuz edilir.²⁵⁵

²⁴⁶ *el-Lehcetu'l- 'Îrâkiyye*, s. 38; Muhammed 'Akîl, *Kavâ'idu'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbi'atu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>; *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://complit.la.psu.edu/arabic/student_resources.shtml

²⁴⁷ *Dayf*, s. 79; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁴⁸ *To Sudanese Arabic Course introduction*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

<http://understandingsudan.org>; *Dayf*, s. 80.

²⁴⁹ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 19.

²⁵⁰ *Dayf*, s. 80.

²⁵¹ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 40; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan, 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁵² Irak lehçesinde bu harf (Ç) telaffuz edilmektedir, *el-Lehcetu'l- 'Îrâkiyye*, s. 68.

²⁵³ *el-Mecâlî*, s.31; *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁵⁴ *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

²⁵⁵ *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011,

http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

3.7. AMMÎ DİLİNDE İSM-İ MEVSULLERİN DEĞİŞMESİ

Fasih Arapça'da İsm-i Mevsuller;

a) Eril için: Tekil الَّذِي (-ki o, ki, onu) ; ikilِ الَّذَيْنِ (-ki o ikisi); çoğulِ الَّذِينَ (-ki onlar, ki onları).

b) Dişil için: Tekilِ الَّتِي (-ki o, ki, onu); ikilِ اللَّتَيْنِ (-ki o ikisi); çoğulِ اللَّاتِي (-ki onlar, ki onları) şeklindedir.

Ammî Arapça'da bu isimlerin yerine tek bir ism-i mevsulِ إِلَيَّ : “illî” (–ki o) adı altında ele alındığı görmekteyiz. Dişil eril, tekil, ikil, çoğul farkı gözetilmeksizin, verdiği asıl anlam (ki o) olarak ifade edilebilmektedir ²⁵⁶. Örneğin,

- إِلَيَّ مَعِيَ : “illî me‘î” (benimle beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَاكَ : “illî me‘âk” (eril: seninle beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَاكِ : “illî me‘âkî (dişil: seninle beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَهُ, : “illî me‘ah” (eril: onunla beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَهَا : “illî me‘ahâ” (dişil: onunla beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَنَا : “illî me‘nâ” (bizimle beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَكُمْ : “illî me‘kun” (sizinle beraber olan),
- إِلَيَّ مَعَهُن : “illî me‘hun” (onlarlar beraber olan) gibi. ²⁵⁷

²⁵⁶ Dayf, s.80.

²⁵⁷ Suriye Lehçesi, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.arapcadetersanesi.com/k-suriye-lehcesi-ammice-arapca>; Hanchey, Francis, s. 170; Pipes, s. 27.

3.8. AMMÎ DİLİNDE SAYILARIN DEĞİŞMESİ

Sayılar, Fasîh Arapça’da, sayılanın erillik ve dişillik durumuna göre ters orantılı olarak kullanılır. Yani sayılan varlık erilse sayı dişil; dişilse sayı eril olur.²⁵⁸ ‘Ammî dilinde ise erillik ve dişillik bakılmaksızın ikisi de dişil sayılarla kullanılmaktadır.²⁵⁹

Fasîh Arapça’da 3-10 arası sayılar, sayılan kelimedenden önce gelir, Ammî dilinde ise hem önce hemde sonrada gelebilir. Örneğin,

- رَجُلٌ (*adam*) eril tekil kelime olup, bununla kullanılacak sayının dişil olması gerekir. ثَلَاثَةُ رِجَالٍ (*üç adam*) yerine اِثْنَانِ : “salâs ircâl” ya da ثَلَاثِ اِثْنَانِ : “ircâl seles” şeklinde telaffuz edilmektedir.

Ammî dilinde atıf sayıları,

- مِئَةٌ وَ وَاحِدٌ (*yüz bir*) yerine أَوْ مِئَةٍ وَاحِدٍ : “miyye ’u vâhid” şeklinde telaffuz edilmektedir, أَوْ : “ ’u” bağlacı müzekker (eril) müennes (dişil) için ortak kullanılmaktadır.²⁶⁰

²⁵⁸ Kerim Açık, Hamza Özarslan, *Arapça Dilbilgisi*, Fono Açık Öğretim Kurumu Yayınları, İstanbul 2004, s. 260-261.

²⁵⁹ Russel Megurk, *Colloquial Arabic of Egypt*, Brouday House, İngiltere 1986, s. 32.

²⁶⁰ Holes, s.50.

a) On'a Kadar Olan Sayılar ;²⁶¹

Tablo 3. 1. On'a Kadar Olan Sayılar

Sayı dişil için	Sayı eril için	Türkçe anlamı	Ammî dilinde kullanım şekli	Türkçe okunuđu
وَاحِدَةً، إِحْدَى	أَحَدٌ - وَاحِد	Bir	وَاحِد	Vâhid
إِثْنَانِ	إِثْنَانِ	İki	إِثْنَيْنِ	İtnîn
ثَلَاثٌ	ثَلَاثَةٌ	Üç	ثَلَاثَةً	Selesleh
أَرْبَعٌ	أَرْبَعَةٌ	Dört	أَرْبَعَةً	Arba'ah
خَمْسٌ	خَمْسَةٌ	Beş	خَمْسَةً	Hamsah
سِتٌّ	سِتَّةٌ	Altı	سِتَّةً	Sittâh
سَبْعٌ	سَبْعَةٌ	Yedi	سَبْعَةً	Sab'ah
ثَمَانٍ	ثَمَانِيَةٌ	Sekiz	ثَمَانِيَةً	Semâniyeh
تِسْعٌ	تِسْعَةٌ	Dokuz	تِسْعَةً	Tis'ah
عَشْرٌ	عَشْرَةٌ	On	عَشْرَةً	Aşarah

²⁶¹ Hanchey, Francis, s. 39; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 20; Holes, s.33; Megurk, s. 32; *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joTime.html

b) On Bir'den Yirmi'ye Kadar Olan Sayılar ;²⁶²**Tablo 3. 2.** On Bir'den Yirmi'ye Kadar Olan Sayılar

Sayı dişil için	Sayı eril için	Türkçe anlamı	Ammî dilinde kullanım şekli	Türkçe okunuđu
إِخْدَى عَشْرَة	إِخْدَ عَشْرَ	On bir	إِخْدَاش	İẖdâş
إِثْنَا عَشْرَة	إِثْنَا عَشَرَ	On iki	إِثْنَانِش، إِثْنَش	İtnâş- İtnaş
ثَلَاثَ عَشْرَة	ثَلَاثَة عَشَرَ	On üç	ثَلَاثَطَش	Talâttaş
أَرْبَعَ عَشْرَة	أَرْبَعَة عَشَرَ	On dört	أَرْبَعَطَش	Arba'taş
خَمْسَ عَشْرَة	خَمْسَة عَشَرَ	On beş	خَمْسَطَش	Hemistaş
سِتَّ عَشْرَة	سِتَّة عَشَرَ	On altı	سِتَطَش	Sittâş
سَبْعَ عَشْرَة	سَبْعَة عَشَرَ	On yedi	سَبْعَطَش	Saba'taş
ثَمَانِ عَشْرَة	ثَمَانِيَة عَشَرَ	On sekiz	ثَمْنَطَش	Semantaş
تِسْعَ عَشْرَة	تِسْعَة عَشَرَ	On dokuz	تِسْعَطَش	Tisi'taş
عِشْرُونَ	عِشْرُون	Yirmi	عِشْرِين	'İřrîn

²⁶² Megurk, s. 32; *el-Lehcetu'l-'İrâkiyye*, s. 39; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 28-29; Hanchey, Francis, s. 47.

a) Otuz ile Dokuz Yüz Sayıları ;²⁶³**Tablo 3. 3.** Otuz ile Dokuz Yüz Sayıları

Sayı	Türkçe karşılığı	Ammî dilinde kullanım şekli	Türkçe okunuşu
ثَلَاثُونَ	Otuz	ثَلَاثِينَ، ثَلَاثَيْنِ	Telâtîn, şalâşîn
أَرْبَعُونَ	Kırık	أَرْبَعِينَ	Erbî'în
خَمْسُونَ	Elli	خَمْسِينَ	Hemsîn
سِتُّونَ	Altmış	سِتِّينَ	Sittîn
سَبْعُونَ	Yetmiş	سَبْعِينَ	Seb'în
ثَمَانُونَ	Seksen	ثَمَانِينَ	Semânîn
تِسْعُونَ	Doksan	تِسْعِينَ	Tis'în
مِائَةٌ	Yüz	مِئَةٍ	Miyyeh
مِائَتَانِ	İki yüz	مِئَتَيْنِ	Mîfîn
ثَلَاثُمِائَةٍ	Üçüz	ثَلَاثِمِئَةٍ، ثَلَاثِيَّةٍ	Selâsmîyeh
أَرْبَعُمِائَةٍ	Dört yüz	أَرْبَعِمِئَةٍ	Arba'mîyeh
خَمْسُمِائَةٍ	Beş yüz	خَمْسِمِئَةٍ	Hemismîyeh
سِتُّمِائَةٍ	Altı yüz	سِتْمِئَةٍ	Sitmîyyeh
سَبْعُمِائَةٍ	Yedi yüz	سَبْعِمِئَةٍ	Sebi'mîyeh
ثَمَانِمِائَةٍ	Sekiz yüz	ثَمْنِمِئَةٍ	Semanmîyeh
تِسْعُمِائَةٍ	Dokuz yüz	تِسْعِمِئَةٍ	Tisi'mîyeh

²⁶³ *el-Lehçetu'l- 'Irâkiyye*, s. 44; Ben Abdel Kader, Naovar, s. 37-38; Hanchey, Francis, s. 54.

b) Bin ile On Bin Sayıları;²⁶⁴**Tablo 3. 4.** Bin ile On Bin Sayıları

Sayı	Türkçe karşılığı	Ammî dilinde kullanım şekli	Türkçe okunuşu
أَلْفٌ	Bin	أَلْف	Elif
أَلْفَانِ	İki bin	أَلْفَيْنِ	Elfin
ثَلَاثَةُ أَلْفٍ	Üç bin	ثَلَاثَ أَلْفٍ، ثَلَاثَ أَلْفٍ	<u>Selestelâf</u> , Telettelâf
أَرْبَعَةُ أَلْفٍ	Dört bin	أَرْبَعَ أَلْفٍ	Arba‘telâf
خَمْسَةُ أَلْفٍ	Beş bin	خَمْسَ أَلْفٍ	<u>Hemistelâf</u>
سِتَّةُ أَلْفٍ	Altı bin	سِتَّ أَلْفٍ	Sittelâf
سَبْعَةُ أَلْفٍ	Yedi bin	سَبْعَ أَلْفٍ	Sebi‘telâf
ثَمَانِيَةُ أَلْفٍ	Sekiz bin	ثَمَنَ أَلْفٍ	<u>Semantelâf</u>
تِسْعَةُ أَلْفٍ	Dokuz bin	تِسْعَ أَلْفٍ	Tisi‘telâf
عَشْرَةُ أَلْفٍ	On bin	عَشَرَ أَلْفٍ	‘Aşartelâf

3.9. AMMÎ DİLİNDE HARFLERİN DEĞİŞMESİ**3.9.1. Hemze**

Ammî Arapça’da hemze (إِ), ‘ayn (عَيْن), hâ’ (هَاء), vâv (وَاو) ve yâ’ (يَاء) harflerine dönüşmesiyle veya hemzenin sözcükten düşmesiyle gerçekleşir.

A. ‘Ayn (عَيْن) harfi: Bu uygulama eski Arap lehçelerinde Temîm ve Esad lehçelerinde ‘An‘ana şeklinde adlandırılırdı. Bu uygulama bugün Suudi Arabistan’ın Hicâz bölgesinin doğusu ile Necd’in batısı, Mısır’da göçebe ile Güneye bölgesi, Sudan,

²⁶⁴ Hanchey, Francis, s. 61- 79.

Fas, Irak ve Yemen'in Tuhâme bölgelerinde yaşayanlar tarafından kullanılmaktadır. Örneğin,

- الهيئة (teşkilat, kurul) yerine: “il-Hî‘ah”,
- سأل (sordu) yerine: “se‘el”,
- سؤال (bir soru) yerine: “su‘âl”,
- أن (edat) yerine: “an”,
- أسأل الله (Allah’a dua ediyorum) yerine: “es‘al Allah”,²⁶⁵
- جأر (bağırdı) yerine: “ca‘ar”,²⁶⁶
- الأنبوب (boru) yerine: “il-‘Unbub”,
- الأفىون (afyon) yerine: “il-‘Afyûn”,
- تحبباً (saklandı) yerine: “tehbbe”,
- شاء الله (Allah istedi) yerine: “şâ‘a Allah”,
- الأمير (prens) yerine: “il-‘Amîr”,
- الإمام (imam) yerine: “il-‘Îmâm”,
- الأنبار (yer ismi) yerine: “il-‘Anbâr”,²⁶⁷
- تلكاً (yavaş davranmak, ağır) yerine: “telekk” gibi.²⁶⁸

B. Hâ’ (هـ) harfi: Mısır, Suriye ve Ürdün’ün bedevilerinin lehçelerinde, örneğin,

- إيه إيه (iyi güzel! Sonra) yerine: “hîh hîh” şeklinde telaffuz edilir.²⁶⁹

C. Vâv (و) harfi: Mısır, Fas, Ürdün, Lübnan, Suriye ve Filistin lehçelerinde,

örneğin,

- أذن (kulak) yerine: “vidin”,
- أنيسة (genç kız) yerine: “vinnsu”,²⁷⁰

²⁶⁵ es-Suhaymî, s. 178; en-Nahhâs, s. 44.

²⁶⁶ Dayf, s. 146.

²⁶⁷ es-Suhaymî, s. 179.

²⁶⁸ Muhammed ‘Akîl, *Kavâ'idü'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'îş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

²⁶⁹ Dayf, s. 146; en-Nahhâs, s. 44.

²⁷⁰ Ben Abdel Kader, Naovar, s. 58; Abdu'l-‘Âl, s.72.

- أَرَاهُ (*gösterdi*) yerine, وَرَّاهَ : “varrâh”,
- أَجَّتْ (*alevlendi*) yerine, وَجَّتْ : “vaccet” şeklinde telaffuz edilir.²⁷¹

D. Yâ’ (ياء) harfi: Ürdün ve Fas lehçelerde, örneğin,

- إِيْبِرَ (*iğne*) yerine, يَبِيرَ : “yîbir”,
- أُمْسَ (*dün*) yerine, يَمْسَ : “yems”,
- إِبْلِيسَ (*şeytan*) yerine, يِبْلِيسَ : “yiblîs”,²⁷²
- مَاءَ (*su*) yerine, مَايَ : “mâi” şeklinde telaffuz edilir.²⁷³

E. Hemze:²⁷⁴ Hemzenin düşmesi; Sözcüğün başında olur. Bu uygulama Ürdün, Filistin, Lübnan ve Fas lehçelerde, örneğin,

- الْأَسَاسُ (*temel*) yerine, لَّسَاسَ : “lesâs”,
- الْأَوَّلَى (*birinci*) yerine, لَّوَّلَ : “lavvâl”,
- الْأَقْعَى (*yılan*) yerine, لَّافَعَ : “lafa”,
- الْأُمُورُ الدِّينِيَّةِ (*din işleri*) yerine, لِّمُورِدِّينَ : “lummurddîn”.²⁷⁵

Sözcüğün sonundaki hemze;

- تَوَضَّأَ (*abdest aldı*) yerine, تَوَضَّ : “tevadda”,
- جَاءَ (*geldi*) yerine, جَا : “câ”,²⁷⁶
- مَاءَ (*su*) yerine, مَيَّ : “mayya”,
- عَدَاءَ (*öğle yemeği*) yerine, عَدَا : “ğedâ”,
- عِشَاءَ (*Akşam yemeği, vakti*) yerine, عَشَا : “aşâ”,²⁷⁷
- خَضْرَاءَ (*yeşil*) yerine, خَضْرَا : “hadrâ”,

²⁷¹ Dayf, s. 146; en-Nahhâs, s. 110.

²⁷² ‘Abdu’l-‘Âl, s. 72.

²⁷³ *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joEatingOut.html

²⁷⁴ Hemze isimlerde birincisi hemze yâ harfine dönüşür ikincisi ise, hemzeyi hafifleterek önceki harfi harekesini alır örneğin, يَبِيرَ (*kuyu*) yerine, بِبِيرَ : bîr; مَصَائِبَ (*talihsizlikler*) yerine, مَصَائِبَ : maşâîb gibi. Dayf, s. 83.

²⁷⁵ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 71.

²⁷⁶ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 72.

²⁷⁷ *Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan, 2011, http://www.peacecorp.gov/www/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf

- حمراء (*kırmızı*) yerine, حمرا : “hamrâ”,
- سمراء (*esmer*) yerine, سمرا : “samrâ”.²⁷⁸

İzafette ise örneğin,

- أخاه (*erkek kardeşi*) yerine, أخاه : “hâh”,
- أختها (*kız kardeşi*) yerine, أخته : “huth” gibi.²⁷⁹

3.9.2. Bâ’ Harfi

Ammî Arapça’da bâ’ (باء) harfi, fâ’ (فاء) ve mîm (ميم) harflerine dönüşür.

A. Fâ’ (فاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- هَبَّهْ بالعصا (*sopayla canını yaktı*) yerine, هَفَّهْ بالعصا : “lehefihu bi’l-‘Aşâ” gibi.²⁸⁰

B. Mîm (ميم) harfi: Fas ve Mısır lehçelerde, örneğin,

- رَجَبٌ (*recep ayı, hicri takvimin yedinci ayı*) yerine, رَجَمٌ : “racem”,
- البَرَّاح (*geniş boş arazi, açık*) yerine, المَرَّاح : “il-Marah”,²⁸¹
- النَّكْبَةُ (*felaket, afet, musibet*) yerine, النَّكْمَةُ : “in-Nekme”,
- كَبَحَ (*durdurmak, kontrol altına almak*) yerine, كَمَحَ : “kamaḥa”,
- تَحْتَرَى يَا عَرُوسَهُ (*Ey gelincik bugün senin günün, istediğin kadar kıvrır şımar.*)

yerine, تَحْتَرَى يَا عَرُوسَهُ : “timaḥtarî yâ ‘aruṣa” gibi.²⁸²

3.9.3. Tâ’ Harfi

Ammî Arapça’da tâ’ (طاء) fâ’ (فاء) ve dâl (دال) harflerine dönüşür.

A. Tâ’ (طاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- حَفِظْتُمْ (*korudunuz*) yerine, حَفِظْتُمْ : “hafiztüm”,

²⁷⁸ Fasîh Arapça renkler ve kusurların sıfat müşebbehe’nin erilde أَفْعَلْ veznine türetilir. Ammî dilinde hemze düşürür lâm harfi eklenir örneğin, أَبْيَضَ (*beyaz*) yerine, أَبْيَضَ : “labyad” ; أَحُولَ (*şası*) yerine, أَحُولَ : “leḥval”. Dişilde ise, فَعْلَاءَ veznine türetilir Ammî dilinde uzatmayı düşürülür ve hâ harfini eklenir örneğin, بَيْضَاءَ (*beyaz*) yerine, بَيْضَه : “bîdah” ; حَمَقَاءَ (*aptal kadın*) yerine, حَمَقَه : “hamkah” gibi. Dayf, s. 52; Hâkîm, s. 98; el-Mecâlî, s. 33.

²⁷⁹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 71.

²⁸⁰ Dayf, s. 147.

²⁸¹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 73.

²⁸² Dayf, s. 147.

- ثُرْبَةُ (*toprak*) yerine, تُرْبُهُ: “turbah”,
- تَوْرُ (*öküz*) yerine, تُور: tur şeklinde telaffuz edilir,²⁸³

B. Dâl (دال) harfi: Mısır ve Yemen lehçelerde, örneğin,

- دَجَّلَ (*kılmak*) yerine, دِجْعَل: “dic‘al”,
- دَجِي (*geliyorsun*) yerine, دِجِي: “dicî” gibi.²⁸⁴

3.9.4. Şâ’ Harfi

Ammî Arapça’da şâ’ (شَاء) harfi, tâ’ (تَاء) ve sîn (سَيْن) harflerine dönüşür.

A. Tâ’ (تاء) harfi: Suriye, Lübnan, Fas, Filistin ve Mısır lehçelerde, örneğin,

- تَوْر (*öküz*) yerine, تُور: “tur”,²⁸⁵
- التَّلَج (*kar*) yerine, التَّلَج: “it-Telc”,
- مِثْل (*gibi*) yerine, مِثِل: “mitil”,
- ثُمَّ (*sonra, üstelik bir de, yine*) yerine, تُم: “tumma”,²⁸⁶
- تَار (*intikam*) yerine, bu kelime, hemze hafifletilerek telaffuz edilir تَار: “târ”,
- تَوْم (*sarımsak*) yerine, تُوم: “tum”,
- تَوْب (*elbise, kılık kıyafet*) yerine, تُوب: “tub”.

Özel isimlerde,

- عِثْمَان (*Osman*) yerine, عِثْمَان: “itmân”,²⁸⁷
- تَمِين (*değerli, kıymetli*) yerine, تَمِين: “temîn”,²⁸⁸
- بَعَث (*gönderdi*) yerine, بَعَث: “ba‘at”,²⁸⁹
- أَكْثَر (*daha çok*) yerine, أَكْثَر: “aktar” gibi.²⁹⁰

²⁸³ Dayf, s. 147.

²⁸⁴ es-Suhaymî, s. 421.

²⁸⁵ Haraty, el-Ariss, s. 25.

²⁸⁶ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 74.

²⁸⁷ Dayf, s. 148-149.

²⁸⁸ Ahmed Şıdkî ed-Deccânî, “el-Fuşḥa ve’l-‘Âmiyye: el-‘Âmmiye’l-Yâfaviyye Te’emmulet ve Tese’ûlet”, *Mecelletu Mecme’u’l-Luğati’l-‘Arabiyye*, (90), 1999 s.18. Muhammed ‘Akîl, *Kavâ’idu’l-Lehceti’ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

²⁸⁹ en-Nehhâs, s. 178.

²⁹⁰ *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joNumbers.html

el-Asma‘i’ye göre bu uygulamada eskiden Haybar Yahudilerinde bulunuyordu. Örneğin bir Haybarli Yahudi şiiri şöyle okumuştur: يَنْفَعُ الطَّيِّبُ الْقَلِيلُ مِنَ الرِّزْقِ وَلَا يَنْفَعُ الْكَثِيرُ الْخَبِيثُ (Temiz insanın az rızkı yararlı, kötü insanın çok rızkı faydasız olur.) الْخَبِيثُ (kötü olmak, kötü kişi) yerine, الْخَبِيثُ : “el-Habît”²⁹¹ şeklinde olur. Bu uygulama hakkında örnek verenler; Abû’t-Tayyib, eş-Şeyh Yûsuf el-Meğribî ve İbnu s-Sıkkilî’dir. Örneğin,

- رَمَّ أَنْفَهُ (burnunu kırdı) yerine, رَمَّ أَنْفَهُ : “rateme enfahu”,
- الثَّارُ (intikam) yerine, الثَّار : “it-Târ”,
- تَوْمٌ (sarımsak) yerine, تَوْم : “tum” kullanırlar.²⁹²

B. Sîn (سين) harfi: Suriye, Mısır ve Lübnan lehçelerde, örneğin,

- حَيْثُ (bağlaç, mademki, zira) yerine, حَيْثُ : “hâisu”,²⁹³
- ثَرِيٌّ (zengin) yerine, سَرِي : “serî”,
- مَكَثَ بِالْبَيْتِ (evde kaldı) yerine, مَكَسَ بِالْبَيْتِ : “mekese bi’l-Bît”,²⁹⁴
- حَدِيثٌ (modern, yeni ortaya çıkan, son zamanlarda olan) yerine, حَدِيث : “hâdis”,²⁹⁵
- ثَرْوَةٌ (servet) yerine, سَرْوَه : “servah”,
- ثَانِيَةٌ (saniye) yerine, سَانِيَه : “sâniyeh”,
- الْحَدَث (yeni meydana gelen; olay, hadise) yerine, الْحَدَس : “il-Hedes”,
- ثَوْرَةٌ (ayaklanma, devrim, isyan, kışkırtma) yerine, سَوْرَه : “savrah”,
- مُثْمَلٌ (oyuncu, mümessil, aktör) yerine, مُثْمَل : “mumessil”,
- ثَقَافَةٌ (kültür, eğitim, medeniyet) yerine, سَقَافَه : “sakâfah”,
- وَثِيقَةٌ (vesika, döküm, belge, evrak) yerine, وَصِيقَه : “vasîkah” gibi.²⁹⁶

²⁹¹ el-Bâhnasâvî, s. 173.

²⁹² el-Bâhnasâvî, s. 173.

²⁹³ Ferîha, s. 93.

²⁹⁴ Dayf, s. 149.

²⁹⁵ Haraty, el-Ariss, s. 25.

²⁹⁶ Muhammed ‘Akîl, *Kavâ‘idu’l-Lehceti’s-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiḡatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

3.9.5. Cîm Harfi

Ammî Arapça'da cîm (جيم) harfî, yâ' (ياء), zâ' (زاء) ve hâ' (هاء) harflerine dönüşür.

A. Yâ' (ياء) harfi: Bu uygulama genelde tüm Araplar tarafından kullanılmaktadır.

Ancak Suudi Arabistan, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Irak'ın köylerinde ve bedevilerinde daha yaygındır. Örneğin,

- يَخْرُجُ (*çıkıyor*) yerine, يَخْرِي : “yahırî”,
- وَجْه (yüz) yerine, وَيه “vâih”,
- نَجْم (yıldız) yerine, نَيْم : “neîm”,
- مِثْهُود (*çaba, gayret, zahmet*) yerine, مَيْهُود : “meîhud”,
- يَنَاح (*kanat, binanın bir bölümü*) yerine, يَنَاح : “yenâh”,
- وَاجِد (*bulunan*) yerine, وَايد : “vâid”,
- جِئْتُ (*geldim*) yerine, يَيْت : “yî”,
- حَجَر (*taş*) yerine, حَيْر : “hayar”,
- عَاجِل (*acilen, vakit geçirmeden*) yerine, عَايل : “âil”,
- رَجُل (*bir adam*) yerine, bu sözcükte elif harfi eklenip yâ' harfi şeddeli okunur رَيَّال : “rayyâl”,²⁹⁷
- دَجَاجَةٌ (*bir tavuk*) yerine, دَيَّايَه : “diyâyeh”,
- جُبْن (*peynir*) yerine, يَيْن : “yîbin” gibi.²⁹⁸

B. Hâ' (هاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- طَازَج (*taze*) yerine, طَازَه : “tâzah” şeklinde telaffuz edilir.²⁹⁹

C. Zâ' (زاء) harfi: Suriye ve Lübnan lehçesinde, örneğin,

- زَوَاج (*evlilik*) yerine, زَوَاز : “zavâz” gibi.³⁰⁰

²⁹⁷ Holes, s. 40; en-Nahhâs, s. 44.

²⁹⁸ es-Suhaymî, s. 289-291.

²⁹⁹ Dayf, s. 150.

³⁰⁰ Muhammed 'Akîl, *Kavâ'idu'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'îş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

3.9.6. Hâ' Harfi

Ammî Arapça'da hâ' (حاء) 'ayn (عين) harfine dönüşür. Bu uygulama Mısır ve Fas lehçelerinde, örneğin,

- *هَاتَحَ (hareket, eylem)* yerine, *هَاتَعَ* : “ta'ta'ah”,³⁰¹
- *هَاتَى (anlattı, söyledi)* yerine, *هَاتَى* : “akâ” gibi.³⁰²

3.9.7. Hâ' Harfi

Ammî Arapça'da hâ' harfi (حاء), hâ' (حاء), ve ğayn (غين) harflerine dönüşür.

A. Hâ' (حاء) harfi: Fas ve Mısır lehçelerinde, örneğin,

- *وَحْشٌ (adi, aşağılık, alçak)* yerine, *وَحْشٌ* : “vhiş”,³⁰³
- *حَشِينٌ (sert, pürüzlü)* yerine, *حَشِينٌ* : “haşîn” gibi.³⁰⁴

B. Ğayn (غين) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- *نَحْرَةٌ (sivri uçlu bir şey batırmak, bıçaklamak, sokmak)* yerine, *نَحْرَةٌ* : “neğezeh” gibi.³⁰⁵

3.9.8. Dâl Harfi

Ammî Arapça'da dâl harfi (دال), tâ' (طاء), tâ' (تاء), dâd (ضاد) ve zâ' (زاء) harflerine dönüşür.

A. Tâ' (طاء) harfi: Yemen lehçesinde, örneğin,

- *سَعْدُ اللَّهِ (Sadullah)* yerine, *سَعَطُ اللَّهِ* : “Sa'tallah”,
- *عَبْدُ اللَّهِ (Abdullah)* yerine, *عَبَطُ اللَّهِ* : “Abtullah” gibi.³⁰⁶

B. Tâ' (تاء) harfi: Mısır ve Filistin lehçesinde, örneğin,

- *زَعْرَدَت (Arap kadınların düğünlerde ve coşku münasebetlerde ağızlarında dillerini titreterek çıkardıkları ses, zılgıt.)* yerine, *زَعْرَتَتْ* : “zağratet”,³⁰⁷

³⁰¹ Dayf, s. 150.

³⁰² 'Abdu'l-Âl, s. 77.

³⁰³ Dayf, s. 150.

³⁰⁴ 'Abdu'l-Âl, s. 78.

³⁰⁵ Dayf, s. 150.

³⁰⁶ es-Suhaymî, s. 421.

³⁰⁷ Dayf, s. 150.

- يَتْفَنُ (*gömmek, saklamak, gizlemek*), yerine, يَتْفَنُ : “yitfin”,
- رَفَعَ (*desteklemek, yardım etmek*) yerine, رَفَعَ : “rafete”,
- دُكَّانُهُ (*dükkân*) yerine, تُكَّانُهُ : “tukkâneh”,³⁰⁸
- شَحَدَ (*dilendi*) yerine, شَحَتَ : “şehete” gibi.³⁰⁹

C. Zâ' (زَاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- دَغَدَغَهُ (*gıdıkladı*) yerine, زَغَزَغَهُ : “zeğzeğe” gibi.³¹⁰

D. Dâd (ضَاء) harfi: Filistin lehçesinde, örneğin,

- ضَغَضَغَ (*kurbağa*) yerine, دِفْدَا “difda”,
- حِجَاجَ (*erken doğan çocuk veya çocuk düşürme*) yerine, حَضَّاجَ : “hadâc”,
- غَدِيرَ (*gölet, dere*) yerine, غَضِيرَ : “ğadîr” gibi.³¹¹

3.9.9. Zâl Harfi

Ammî Arapça’da zâl harfi (ذال), dâd (ضاء), dâl (دال), zâ' (زاء) harflerine dönüşür.

A. Dâd (ضَاء) harf: Mısır’ın güneyi ve Sudan lehçelerinde, örneğin,

- كَدَّابَ (*yalancı*) yerine, كَضَّابَ : “kadddâb”,
- دَبَحَ الدَّبِيحَةَ (*kurbanı kesti*) yerine, ضَبَحَ الضَّبِيحَةَ : “debeheh il-Debîheh”,
- ذَيْلَ (*kuyruk*) yerine, ضَيْلَ : “dîl” gibi.³¹²

B. Dâl (دال) harfi: Mısır, Filistin ve Lübnan lehçelerinde, örneğin,

- كَدَّابَ (*yalancı*) yerine, كَضَّابَ : “keddeb”,³¹³
- دَابَ (*eridi, yavaş yavaş azalmak*) yerine, دَابَ : “dâb”,
- دَهَبَ (*gitti*) yerine, دَهَبَ : “deheb”,³¹⁴
- دَنْبَ (*kuyruk*) yerine, دَنْبَ : “deneb”,³¹⁵
- نَدَلَ (*adi, rezil, aşağılık, şerefsiz olmak*) yerine, نَدَلَ : “nedil”,

³⁰⁸ ed-Debbâs, s. 1008.

³⁰⁹ Enîs, s. 197.

³¹⁰ Dayf, s. 151.

³¹¹ ed-Debbâs, s. 1008.

³¹² es-Suhaymî, s. 443.

³¹³ Ferîha, s. 93.

³¹⁴ Haraty, el-Ariss, s. 25; Dayf, s. 151-152; el-Bâhnasâvî, s. 176.

³¹⁵ ed-Deccânî, s. 18;

- خُدَّ (*al, bir şey almak*) yerine خُدَّ “*hud*” gibi.³¹⁶

İbnu Mekki es-Sıkkîlî, eş-Şeyh Yusuf el-Mağribî, İbnu Hişâm'ın el-Lahmî ve İbnu Ebî es-Sirvî el-Bekrî'e göre bu uygulama eski Arap lehçelerinde Rabi'e kabilesinde bulunuyordu. Örneğin,

- جَدْرُ الشَّجَرَةِ (*ağacın gövdesi*) yerine, جَدْرُ الشَّجَرَةِ : “*cedru's-Şacarati*”,
- جَدَام (*kesip koparmak, cüzam hastalığı*) yerine, جَدَام : “*cudâm*”,
- فَلَانٌ نَذِلَّ (*falan adi, rezil*) yerine, فَلَانٌ نَذِلَّ : “*falanun nedilun*”.³¹⁷

C. Zâ' (ز) harfi: Lübnan, Suriye, Mısır ve Ürdün lehçelerde, örneğin,

- عَذَابٌ (*işkence, eziyet etmek, çektirmek*) yerine, عَزَابٌ : “*azâb*”,
- مِزْيَاغٌ (*radio*) yerine, مِزْيَاغٌ : “*mizyâ*”,
- رَزِيلٌ (*rezil, alçak, adi*) yerine, رَزِيلٌ : “*razîl*”,³¹⁸
- كَذِبٌ (*yalan*) yerine, كَرِبٌ : “*kezib*”,
- ذَكَرٌ (*erkek*) yerine, زَكَرٌ : “*zeker*”,
- نَمُودَجٌ (*model*) yerine, نَمُودَجٌ : “*nemûzec*”,
- ذَكِيٌّ (*zeki*) yerine, زَكِيٌّ : “*zekî*”,³¹⁹
- إِذَا (*eğer*) yerine, إِذَا : “*izâ*” gibi.³²⁰

3.9.10. Râ' Harfi

Ammî Arapça'da râ' (راء) harfi, lâm (لام) ve nûn (نون) harflerine dönüşür.

A. Lâm (لام) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- حَدِلْتُ (*uyuştu, karıncalandı*) yerine, حَدِلْتُ : “*hidilit*”,
- رَهَطَ (*yutuvermek*) yerine, رَهَطَ : “*lahatâ*” gibi.³²¹

³¹⁶ Muhammed 'Akîl, *Kavâ'idü'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

³¹⁷ el-Bâhnaşavî, s. 174-175.

³¹⁸ Dayf, s. 151-152.

³¹⁹ Muhammed 'Akîl, *Kavâ'idü'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

³²⁰ *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joTaxi.html

³²¹ Dayf, s. 153.

B. Nûn (نون) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- عَظُرَ (*mağrur, kendini beğenmek, kibirli*) yerine, عَظُرَ : “‘anṭaz” gibi.³²²

3.9.11. Zâ’ Harfi

Ammî Arapça’da zâ’ (الزَّاء) harfi, sîn (سین) ve cîm (جیم) harflerine dönüşür.

A. Sîn (سین) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- خَزَع (*zayıf, güçsüz kaldı*) yerine, خَسَع : “ḥassa’”,
- كُزِرَتْ (*kişniş otu*) yerine, كُشِبَرَه : “kusbarah”.³²³

B. Cîm (جیم) harfi: Fas lehçesinde, örneğin,

- الزَّوَّاج (*evlilik*) yerine, الجَّوَّاج : “il-Cavâc” gibi.³²⁴

3.9.12. Sîn Harfi

Ammî Arapça’da sîn (سین) harfi, zâ’ (زاء), şîn (شین) ve sâd (صاد) harflerine dönüşür.

A. Zâ’ (الزَّاء) harfi: Fas ve Mısır lehçelerde, örneğin,

- فُسْتُق (*fıstık*) yerine, فُزْدُق : “fuzduk”,³²⁵
- تَسَابَق (*yarıştı, çabaladı, mücadele etti*) yerine, تَزَابَق : “tezâbak” gibi.³²⁶

B. Şîn (شین) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- سَهَّل (*araziyi, toprağa düzgün hale getirmek, düzenlemek, kolaylaştırmak*) yerine, شَهَّل : “şehhel”,
- وَسْوَسه (*vesvese, kışkırtma, kulağına fısıldamak*) yerine, وَشْوَشه : “vaşvaşeh” şeklinde telaffuz edilir.³²⁷

C. Şâd (صاد) harfi: Suriye, Mısır ve Filistin, Suudi Arabistan, Katar, Birleşik

Arap Emirlikleri, Umman, Kuveyt ve Bahreyn lehçelerde, örneğin,

- جِيعِيس (*iri yapılı kimse*) yerine, جِيعِيس : “cî’îş”,

³²² Dayf, s. 153.

³²³ Dayf, s. 155.

³²⁴ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 79.

³²⁵ Dayf, s. 154.

³²⁶ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 79.

³²⁷ Dayf, s. 154.

- سَطْلٌ (kova) yerine, صَطِلَ “saṭil”,³²⁸
- سَخِيفٌ (saçma) yerine, صَحِيفٌ “ṣahîf”,
- مِسْطَرَّةٌ (cetvel) yerine, مَصْطَرَه : “maṣṭara”,³²⁹
- حَسْمٌ (indirim) yerine, خَصِمٌ “ḥaṣim”,
- فَسْطَرَه (Katater diyalize girmek için büyük toplardamarlara takılan esnek boru sistemidir),³³⁰ yerine, فَصْطَرَه : “kaṣṭarah”,³³¹
- فِسْطَانٌ (elbise, fistan) yerine, فُصْطَان : “fuṣṭân” gibi.³³²

3.9.13. Şîn Harfi

Ammî Arapça’da şîn (شِين) harfi, sîn (سِين), cîm (جِيم) ve şâd (صَاد) harflerine dönüşür.

A. Sîn (سِين) harfi: Mısır ve Fas lehçelerinde, örneğin,

- شَجْع (cesur, yiğit oldu) yerine, سَجْع : “secu” gibi.³³³

B. Cîm (جِيم) harfi: Filistin lehçesinde, örneğin,

- مَشْغُولٌ (meşgul) yerine, مَجْغُول : “mecğul” gibi.³³⁴

C. Şâd (صَاد) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- شِيشْ (olgunlaşmamış hurma) yerine, صِيش : “şîş” gibi.³³⁵

3.9.14. Şâd Harfi

Ammî Arapça’da şâd (صَاد) harfi, zâ’ (زَاء) ve sîn (سِين) harflerine dönüşür.

A. Zâ’ (زَاء) harfi: Suriye, Lübnan, Mısır ve Fas lehçelerinde, örneğin,

- فَصْدِيرٌ (teneke) yerine, قَزْدِير : “kazdîr”,³³⁶

³²⁸ Dayf, s. 154.

³²⁹ ed-Debbâs, s. 1003.

³³⁰ Katater, (t.y.). Erişim tarihi: 09 Aralık 2012, <http://www.damaryolu.net/kataterler.htm>

³³¹ el-Yâkut, s. 32- 106.

³³² Muhammed ‘Aḳîl, *Kavâ'idü'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'îş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

³³³ ‘Abdu'l-‘Âl, s. 79.

³³⁴ ed-Debbâs, s. 1001.

³³⁵ Dayf, s. 155.

³³⁶ ‘Abdu'l-‘Âl, s. 80; Dayf, s. 156.

- صَغْلُوكْ (*aylak, avara, dilenci*) yerine, زَغْلُوكْ : “za‘luk” ,³³⁷
- لَصِقْ (*yapıştı*) yerine, لَزِقْ : “lazik” gibi.³³⁸

B. Sîn (سین) harfi: Fas, Suriye, Mısır, Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap

Emirlikleri, Umman, Kuveyt ve Bahreyn lehçelerinde, örneğin,

- صُنْدُوكْ (*sandık*) yerine, سُنْدُوكْ : “sunduk” ,³³⁹
- صَرْخْ (*bağırdı*) yerine, سَرْخْ : “saraha” ,
- فُقُوصْ (*acur, bir çeşit salatalık*) yerine, فُكُوسْ : “fakkus” ,³⁴⁰
- صِينِي (*Çinli*) yerine, سِينِي : “sinî” gibi.³⁴¹

3.9.15. Dâd Harfi

Ammî Arapça’da dâd (ضاد) harfî, dâl (دال), zâ’ (ظاء), tâ’ (طاء) harflerine dönüşür.

A. Dâl (دال) harfi: Suriye, Mısır, Fas ve Filistin lehçelerinde, örneğin,

- ضَحْمْ (*büyük, kocaman, iri*) yerine, دَحْمْ “dahim” ,
- مَضَعْ (*çiğnedi*) yerine, مَدَعْ : “madağ” ,³⁴²
- ضِرْغَامْ (*Aslan*) yerine, دُرْغَامْ : “durğâm” ,³⁴³
- نَبِزْ (*nabız*) yerine, نَبْدْ : “nabid” ,
- نَفَضْ (*yayıldı, dağıttı*) yerine, نَعْدْ : “nefed” ,³⁴⁴
- أَرْضْ (*toprak, arazi, bölge, alan, saha*) yerine, أَرْدْ : “ard” ,
- ضَعِيفْ (*zayıf, dayanıksız, kırılgan, güçsüz*) yerine, دَعِيفْ : “di‘îf” ,
- رَكْضْ (*koşmak, acele etmek; koşarak*) yerine, رَكْدْ : “rakada” ,
- ضِحْكْ (*güldü*) yerine, دِحْكْ : “diḥik” gibi.³⁴⁵

³³⁷ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80.

³³⁸ en-Nahhâs, s. 551.

³³⁹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80.

³⁴⁰ Dayf, s. 156;

³⁴¹ Muhammed ‘Aḳil, *Kavâ‘idu’l-Lehceti’ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>; el-Yâkût, s. 106.

³⁴² Dayf, s. 156; ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80.

³⁴³ Dayf, s. 156.

³⁴⁴ ed-Debbâs, s. 1007.

³⁴⁵ Muhammed ‘Aḳil, *Kavâ‘idu’l-Lehceti’ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

B. Zâ' (طاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- ضَبَطَهُ (*sıkıca tutmak, kelimeyi doğru hareke vermek, düzeltmek*) yerine, ظَبَطَهُ : “zabatah” gibi.³⁴⁶

C. Tâ' (طاء) harfi: Fas lehçesinde, örneğin,

- غَمَضَ عَيْنَهُ (*gözünü kapattı*) yerine, غَمَطَ عَيْنَهُ : “ğamaṭa ‘aīnah”,
- فَاضٍ (*boş*) yerine, فَاطٌ : “fât” gibi.³⁴⁷

3.9.16. Tâ' Harfi

Ammî Arapça'da tâ' (طاء) harfi, tâ' (تاء) harfine dönüşür. Mısır, Fas, Ürdün, Lübnan, Suriye ve Filistin lehçelerinde, örneğin,

- حَنُوطِي (*cenaze işleriyle uğraşan kişi, ölü yıkayıcı*) yerine حُنُوتِي : “hanutî”,
- طَرَأَ (*başına gelmek*) yerine, تَرَأَ : “tara”,
- سَخَطَ (*gücenmek, iğrenç, kızma*) yerine, سَحَتْ : “saḥat”,
- غَلَطَ (*yanlış*) yerine, غَلَتْ : “ğalat” gibi.³⁴⁸

3.9.17. Zâ' Harfi

Ammî Arapça'da zâ' (طاء) harfi, dâl (دال), dâd (ضاد), tâ' (طاء) ve zâ' (زاء) harflerine dönüşür.

A. Dâl (دال) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- مَنظَرَةٌ (*manzara, tepe*) yerine, مَنْدَرَةٌ : “mandarah” gibi.³⁴⁹

B. Dâd (ضاد) harfi: Mısır, Fas, Suriye ve Filistin lehçelerinde, örneğin,

- ظِلٌّ (*gölge*) yerine, ضِلٌّ : “dil”,
- ظَلَامٌ (*karanlık*) yerine, ضَلَامٌ : “dalâm”,³⁵⁰
- حَفِظَ (*koruma, muhafaza etme*) yerine, حَفِضَ : “hifid”,³⁵¹

³⁴⁶ Dayf, s. 156.

³⁴⁷ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80.

³⁴⁸ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80; en-Nahhâs, s. 351.

³⁴⁹ Dayf, s. 157.

³⁵⁰ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 80.

³⁵¹ Dayf, s. 157.

- ظالم (*zalim*) yerine, ضالم : “dâlim”,³⁵²
- ظنفر (*turnak*) yerine, ضنفر : “difir”,³⁵³
- ظهْر (öğle vakti), ضهْر : “duhur” gibi.³⁵⁴

B. Tâ' (طاء) harfi: Fas lehçesinde, örneğin,

- غليظ (*kalın, kaba*) yerine, غالِيط : “ğalîṭ” gibi.³⁵⁵

C. Zâ' (زاء) harfi: Filistin ve Suriye lehçelerinde, örneğin,

- ظالم (*zalim*) yerine, زالم : “zâlim”,
- ظلّ (*gölge*) yerine, زل : “zil”,³⁵⁶
- ظاهر (*açık, aşikar, görünen*) yerine, زاهر : “zahir”,
- ظنّ (*şüphe, kanat, görüş, varsayım*) yerine, زنّ : “zannâ”,
- نظّاره (*gözlük*) yerine, نَزّاره : “nazzârah”,
- منظوم (*düzenli, ayarlayan, Şiirsel; vezne göre yazılmış*) yerine, منْزوم : “manzum”,
- عظيم (*büyük, kocaman, güçlü, kuvvetli, kudretli, muhteşem, muazzam, ulu, çok büyük, iri, yüce*) yerine, عَزيم : “azîm”,
- ظلم (*zülüm, haksızlık, baskı*) yerine, زلم : “zulum” gibi.³⁵⁷

3.9.18. ‘Ayn Harfi

Ammî Arapça’da ‘ayn (عين) harfi, hemze (إ), hâ' (حاء), hâ' (هَاء) harflerine dönüşür.

A. Hemze (إ) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- دَعَلَجَ الكُرَّةَ (*topu yuvarladı*) yerine, دَأَلَجَ الكُرَّةَ : “da’lec il-Kurah” gibi.³⁵⁸

B. Hâ' (حاء) harfi: Fas lehçesinde, örneğin,

³⁵² ed-Debbâs, s. 1008.

³⁵³ Haraty, el-Ariss, s. 25.

³⁵⁴ ed-Deccânî, s. 18; en-Nahhâs, s. 46; Muhammed ‘Aḳil, *Kavâ'idu'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

³⁵⁵ ‘Abdu'l-‘Âl, s. 80.

³⁵⁶ ed-Debbâs, s. 1008.

³⁵⁷ Muhammed ‘Aḳil, *Kavâ'idu'l-Lehceti's-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>

³⁵⁸ Dayf, s. 158.

- كَكْ (kek, pasta, simit, şeker ve süt yağ ile yapılan yuvarlak şekilli hamur işi yiyecekler) yerine, كَحْكَ : “kahik”,
- سَعْتَر (yabani kekik) yerine سَحْطَر : sahtar şeklinde telaffuz edilir.³⁵⁹

C. Hâ’ (هَاء) harfi: Suriye, Ürdün, Lübnan, Filistin ve Mısır lehçelerinde, örneğin, دَهَس (ezmek, üstünden geçmek, arabayla ezmek) yerine, دَعَس : “dehes” gibi.³⁶⁰

3.8.19. Ğayn Harfi

Ammî Arapça’da ğayn (عَيْن) harfi, ‘ayn (عَيْن) ve hâ’ (حَاء) harflerine dönüşür.

A. ‘Ayn (عَيْن) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- لَدَغ (sokmak) yerine, لَدَغ : “lede” gibi.³⁶¹

B. Hâ’ (حَاء) harfi: Filistin lehçesinde, örneğin,

- مُخْتَر (kibirli) yerine, مُخْتَر : “muhtar”.³⁶²

3.9.20. Fâ’ Harfi

Ammî Arapça’da fâ’ (فَاء) harfi, tâ’ (طَاء), vâv (وَو), ve yâ’ (يَاء) harflerine dönüşür.

A. Tâ’ (طَاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- طَرَق (çıtırdamak, çat etmek) yerine, طَرَق : “tarka” gibi.³⁶³

B. Vâv (وَو) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- يَاهَوِي (yerinmek, hayıflanmak) yerine, يَاهَوِي : “yâ lahvitî” gibi.³⁶⁴

C. Yâ’ (يَاء) harfi: Fas lehçesinde, örneğin,

- يَبْرَاير (şubat) yerine, يَبْرَاير : “yîbraîr” gibi.³⁶⁵

³⁵⁹ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 81.

³⁶⁰ Dayf, s. 159; en-Nehhâs, 294; Enîs, s. 197.

³⁶¹ Dayf, s. 159.

³⁶² ed-Debbâs, s. 999.

³⁶³ Dayf, s. 159.

³⁶⁴ Dayf, s. 159.

³⁶⁵ ‘Abdu’l-‘Âl, s. 81.

3.9.21. Kâf Harfi

Ammî Arapça'da kâf (كَاف) harfî, cîm (جيم) ve hemze (إِ) harflerine dönüşür.

A. Hemze (إِ) harfi: Suriye, Ürdün, Lübnan, Fas, Lübnan, Filistin ve Mısır

lehçelerinde, örneğin,

- قَالَ (*dedi*) yerine, أَل : “’al”,
- طَرِيقٌ (*yol*) yerine, طَرِيعٌ : “tarî”,³⁶⁶
- قَرَأَ الْكِتَابَ (*kitabı okudu*) yerine, أَرَأَا الْكِتَابَ : “’ara il-Kitâb”,
- الْقَانُونُ (*kanun, anayasa*) yerine, الْأُنُون : “il-’Enun”,
- قَعَدَ (*oturdu*) yerine, أَعَدَ : “’e’ed”,
- الْكَدِي (*kedi*) yerine, الْإِط : “il-’Ît”,³⁶⁷
- قَمِيصٌ (*gömlek*) yerine, أَمِيص : “’amîş”,
- سُوقٌ (*çarşı*) yerine, سُوء : “su”,³⁶⁸
- قُلْتُ (*dedim*) yerine, أُلْتُ : “’ulit”,³⁶⁹
- قَبْرٌ (*kabir, mezar*) yerine, أِبْر : “’abir”,³⁷⁰
- قَرَعٌ (*kellik, saç dökülmesi*) yerine, أَرَعَ : “’ara”,
- قَهْوَةٌ (*kahve*) yerine, أَهْوَةٌ : “’ahvâh”,
- صَدَقَ (*doğru söyledi*) yerine, صَدَأ : “şada’â”,
- عَقْلٌ (*akıl*) yerine, عَيْل : “’a’il”,
- عَوَاقِبُ (*ceza, yaptırım*) yerine, عَوَائِب : “’avâ’ib”,³⁷¹
- قَلْبٌ (*kalp*) yerine, أَلْب : “’elb”,³⁷²
- أَقَل (*daha az*) yerine, أَل : “’e’el”,³⁷³;

³⁶⁶ Haraty, el-Ariss, s. 26; Dayf, s. 160; el-Mecâlî, s. 32.

³⁶⁷ es-Suhaymî, s. 278.

³⁶⁸ ed-Debbâs, s. 1000.

³⁶⁹ ed-Deccânî, s. 18.

³⁷⁰ ed-Deccânî, s. 18.

³⁷¹ Muhammed ‘Akîl, *Kavâ’idu’l-Lehceti’s-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb’iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>; Dayf, s. 160.

³⁷² en-Nehhâs, s. 135.

³⁷³ *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joNumbers.html

- حَرِيقُ (*yangın*) yerine, حَرِيبٌ : ḥarî' gibi.³⁷⁴

B. Cîm (جيم) harfi: Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Kuveyt, Irak'ın bedevilerin, Şâmî bedevileri (Ürdün, Suriye, Filistin) lehçelerinde, örneğin,

- قَلْبٌ (*kalp*) yerine, حَلِبٌ : “celib”,
- قَلَمٌ (*kalem*) yerine, حَلَمٌ : “celem”,
- قَبْلٌ (*önce*) yerine, حَبِلٌ : “cebil”,
- دَقِيقَةٌ (*dakika*) yerine, دَجِيجَةٌ : “dicîceh”,
- قَرِيبٌ (*yakın*) yerine, حَرِيبٌ : “cirîb”,
- قَسِيٌّ (*sert, katı oldu*) yerine, حَسِيٌّ : “câsîe”,
- قَسَمٌ (*böldü, parçaladı*) yerine, حَسَمٌ : “cessem”,
- بَاقِي (*kalan, bakiye*) yerine, بَاجِي : bâcî,
- قَلِيلٌ (*az*) yerine, حَلِيلٌ : “cilîl”,
- قَدِيمٌ (*eski*) yerine, حَدِيمٌ : “cidîm”,
- صَدِيقٌ (*arkadaş*) yerine, صَدِيقٌ . “şidîc”,
- عَرِقٌ (*terledi*) yerine, عَرِجٌ : “eric” gibi.³⁷⁵

3.9.22. Lâm Harfi

Ammî Arapça'da lâm (لام) harfî, râ' (راء) ve nûn (نون) harflerine dönüşür.

A. Râ' (راء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- يَالَيْتُ (*keşke*) yerine, يَارَيْتُ : “yâ rî't” gibi.³⁷⁶

B. Nûn (نون) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- جَبْرِيْلٌ (*Cebrail*) yerine, حَبْرَيْنٌ : “cibrîn”,
- إِسْمَاعِيلُ (*İsmail*) yerine, إِسْمَاعِيْنٌ . “ismâ'in” gibi.³⁷⁷

³⁷⁴ *Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joEmergencies.html

³⁷⁵ es-Suhaymî, s. 258-259.

³⁷⁶ Dayf, s. 161.

³⁷⁷ Dayf, s. 161; el-Bâhnasâvî, s. 180.

3.9.23. Mîm Harfî

Ammî Arapça'da mîm (ميم) harfî, bâ' (باء) ve nûn (نون) harflerine dönüşür.

A. Bâ' (باء) harfî: Cezayir, Fas, Suriye, Mısır lehçelerinde, örneğin,

- مَتَاع (mal mülk, eşya, bagaj, yük, eğlence) yerine, بِتَا' : "bitâ",³⁷⁸
- مَرْمَم (krem) yerine, بَرْهَم : "barham" gibi.³⁷⁹

B. Nûn (نون) harfî: Bu uygulama Fas, Mısır lehçelerinde, örneğin,

- مَطْبَعَة (basımevi) yerine, نَطْبَعَة "naṭba'ah",³⁸⁰
- زَمْهَرَتْ عَيْنُهُ (gözü kızardı) yerine, زَنْهَرَتْ عَيْنُهُ : "zanharat 'înuh",³⁸¹
- فَاطِمَة (Fatma) yerine فَاطِنَة : "faṭineh" gibi.³⁸² Bu uygulama da eskiden Temîm

lehçesinde bulunuyordu.³⁸³

3.9.24. Nûn Harfî

Ammî Arapça'da nûn (نون) harfî. Râ' (راء), lâm (لام), mîm (ميم) ve hâ' (هاء) harflerine dönüşür.

A. Râ' (راء) harfî: Mısır lehçesinde, örneğin,

- كَرْنَبِيْط (karnabahar) yerine, قَرْنَبِيْط : "karnabîṭ" gibi.³⁸⁴

B. Lâm (لام) harfî: Fas lehçesinde, örneğin,

- تَارِنْج (turunç) yerine, لَارِنْج : "larinc" gibi.³⁸⁵

C. Mîm (ميم) harfî: Filistin ve Mısır lehçelerinde, örneğin,

- الْفُطْم (pamuk) yerine الْفُطْم : "il-Kuṭum",
- مَبْنَر (platform) yerine, مِمْبَر : "mimbar" gibi.³⁸⁶

³⁷⁸ Dayf, s. 161

³⁷⁹ 'Abdu'l-Âl, s. 82.

³⁸⁰ 'Abdu'l-Âl, s. 82.

³⁸¹ Dayf, s. 162.

³⁸² el-Bâhnasâvî, s. 179.

³⁸³ el-Bâhnasâvî, s. 177.

³⁸⁴ Dayf, s. 162.

³⁸⁵ 'Abdu'l-Âl, s. 83.

³⁸⁶ el-Bâhnasâvî, s. 180 ; ed-Debbâs, s. 1004.

Bu uygulamada 14. yüzyılında Endülüs ahalisi tarafından kullanılmaktaydı. Örneğin,

- حَلْزُوم (*salyangoz*) yerine, حَلْزُوم : “ḥalzum”,
- حَمَمْتُ (*tahmin ettim*) yerine, حَمَمْتُ : “ḥammamtu” gibi.³⁸⁷

D. Hâ' (هَاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- نَشَّ الدُّبَاب (*sineği kovdu*) yerine, هَشَّ الدُّبَاب : “haşşa ez-Zubeb” gibi.³⁸⁸

3.9.25. Hâ' Harfı

Ammî Arapça'da hâ' (هَاء) harfi, hemze (إِ) ve hâ' (حَاء) harflerine dönüşür.

A. Hemze (إِ) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- أَهْو (*işte o*) yerine, أَهْو : “’ahu” gibi.³⁸⁹

B. Hâ' (حَاء) harfi: Mısır lehçesinde, örneğin,

- اَلْهَلُوف (*sakallı, kıllı*) yerine, اَلْهَلُوف : “il-Ḥaluf ” gibi.³⁹⁰

³⁸⁷ el-Bâhnasâvî, s. 179-180.

³⁸⁸ Dayf, s. 162.

³⁸⁹ Dayf, s. 162.

³⁹⁰ Dayf, s. 163.

3.10. AMMÎ DİLİNDEN DİYALOG ÖRNEĞİ

نبيل : صَبَاحِ الْخَيْرِ . بَقْدَر (بَدَر) أَشُوفِ الْمُدِيرِ مِنْ غَيْرِ مَوْعِدٍ؟

سميرة : مَعْقُول (مَعْنُول) . خَلِينِي شُوف (أَشُوف) إِذَا مَشْغُول هَلَّا .

نبيل : طَيِّب مَمْنُون .

سميرة : هَلَّا الْمُدِيرِ مَشْغُول إِشْوِي . بِتُحِب تَنْظِر؟

نبيل : أَيَّوْه , بَنْظِر إِذَا مُمَكِّن شُوفُهُ (أَشُوفُهُ) بَعْد إِشْوِي .

سميرة : مَعْلُوم . ائْتَفَضِّلْ إِسْتَرِيح

Nebîl: Şabâh il-Hîr. Bakdar (be'dar) 'eşuf il-Mudîr min ğîr mu'id?

Samîra: Ma'kul (ma'ul). Hellînî şuf ('eşuf) izâ maşğul hallâ'.

Nabîl: Taîb memnun.

Samîra: Halla' il-Mudîr maşğul işuaî. Bithîb tintîr.

Nebîl: Eyvah, banîr izâ mumkin şufu ('eşufu) ba'id işvaî

Samîra: Ma'lum. İtfaddal istrîh.

Nebil: Günaydın, müdürü randevusuz görebilir miyim?

Semira: Olabilir, bakayım meşgul değilse.

Nebil: Peki, memnun olurum.

Semira: Müdür şimdi meşgul, biraz beklemek ister misin?

Nebil: Evet, beklerim şayet biraz sonra görebileceksem.

*Semira: Elbette, buyrunuz oturun.*³⁹¹

³⁹¹ Suriye Lehçesi, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.arapcadetersanesi.com/k-suriye-lehcesi-ammice-arapca>

SONUÇ

Bugün Arap dünyasında standart Arapça'nın yanında mevcut olan lehçeler; Hicâz lehçesi; Yemen, Necd, Hicâz lehçeleridir. Şâm lehçesi; Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün lehçeleridir. Mısır lehçesi; Mısır, Sudan lehçeleridir. Mağrib lehçesi; Kuzey Afrika lehçeleridir. (Fas, Tunus, Libya, Cezayir) Irak lehçesi; Irak'ta çeşitli bölgelerde kullanılan lehçelerdir. Körfez lehçesi: Suudi Arabistan'ın doğusunun bazı kesimleri, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar ve Umman lehçeleridir. Bedevi lehçesi; Suudi Arabistan, Irak ve Doğu Ürdün bedevileri gibi yedi ana lehçeye ayrılır. Arapça'nın İslâmiyet'in gelişiyle birlikte Arap yarımadasının dışına büyük bir hızla yayılarak, Irak, Suriye, Kuzey Afrika (Tunus, Fas, Cezayir, Fas, Moritanya gibi), Mısır'ı kuşatmış, oradaki dillerin yerini almış ve bir kültür, medeniyet dili olmuştur.

Bugün Arap dünyasında yerel telaffuz değişiklikleri, bölgesel farklılıkları bir tarafa bırakalım iki ayrı Arapça mevcuttur. Bunlar; Fasih Arapça ve Ammî Arapça'dır. (halk dili) İslâm'ın başka kültürlerle temasa geçmesinden bugüne kadar Arapça'da dil hataları günümüzde günlük konuşmalarda, medya vb. iletişim araçlarının da etkisiyle varlığını devam ettirmektedir.

Ammî Arapça gün gittikçe gelişmektedir. Bu Ammî dillerin (yerel lehçeler) zengin lehçeler olduğu bir gerçektir. Fakat o bu zenginliğine rağmen, hiçbir zaman Arap kültürünün ve İslâm medeniyetinin taşıyıcısı konumundaki Fasih Arapça'nın yerini alamaz. Bu çerçevede Arap lehçelerini, Arap folklorunu aktaran bir dil alanı ve genel dil içerisinde bir zenginlik olarak değerlendirmek gerekir. Ammî Arapça her an konuşulan bir dil olarak sürekli dinamik, gelişen ve değişime açık esnek bir dildir.

KAYNAKÇA

- ‘Abdu’l-‘Âl, ‘Abdu’l-Mun‘im Seyyid, *Lehcât Şamâli’l-Mağrib “Tatvân ve mâ Havlehe”*, Dâru’l-Kâtibi’l-‘Arabî, Kahire 1968.
- ‘Alî, Cevâd, *el-Mufaşşal fî Târihi’l-‘Arab Kable’l-İslâm*, (1. Baskı), Câmi‘atu Bağdad, Bağdad 1993.
- Akoğlu, Muharrem, *Cahiliyye Dönemi Arap Kültürü’nün Mezheplerin Doğuşuna Etkisi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1995.
- Aydın, Tahirhan, “Arapçada Yapılan Yaygın Dil Hatalarının Tashihinde Kurân’a Müracaat”, *Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51 (2), 2010, 189-114.
- Bâşâ, Ahmed, *Lehcâtu’l-‘Arab*, Tahkîk: İbrahim Medkûr, el-Hey’el-Misriyye’l-‘Amme li’l-Kitâb, Mısır 1973.
- Ben Abdel Kader, Rached, Naovar, Aziza, *Tunisian Arabic*, Peace Corps, Wahington D.C. 1979.
- Bolleli, Nursattin, *Arapça Sarf İlmi*, Yazın Basın Yayın Matbaa Turizm Tic. Lit. Şti, İstanbul 2010.
- Bolleli, Nusrettin, *Belağat Arap Edebiyatı Bilgi ve Teorileri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.
- Bulut, Selahattin, *Ta‘rib ve el-Cevâlîkî’nin el-Mû‘arrab*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- Büyükcoşkun, K., “Arabistan”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, III, 248.
- Corcî Zaydân, *İslâm Uygarlıkları Tarihi*, (Çev. Nejdât Gök), (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Çetin, N., “Dil”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, III, 282-286.
- Çift, Selih, “Tasavvuf Alanında Çalışma Yapan Alman Oryantalistler Listesi”, *İlim ve Akademik Araştırmalar Dergisi*, 88 (19), 2007, 165-186.
- Çörtü, Mustafa Meral, *Sarf-Nehiv Edatlar*, (10. Baskı), Yazın Basın Matbaa Turizm Tic. Ltd. Şit, İstanbul 2009.
- Dayf, Şavkî, *Tahrifâtu’l-‘Ammiye li’l-Fuşhâ fî’l-Kavâ‘id ve’l-Binyât ve’l-Hurûf ve’l-Harakât*. Dâru’l-Me‘ârif. Kahire 1994.

- Demir, N. , Yılmaz, E. , *Türk Dili El kitabı*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2003.
- ed-Debbâs, Şadık, “el-Mustavâ eş-Şavtî fî Lehceti Medîneti’l-Hâlîl”, *Mecelletu’l-Cami ‘e’l-İslemiyye*, 19 (2), 2011, 991-1030.
- ed-Deccânî, A. S., “el-Fuşhâ ve’l-Âmiyye: el-Âmmiyye’l-Yâfâviyye Te’emmulet ve Tese’ûlet”, *Mecelletu Mecme’u’l-Luğati’l- ‘Arabiyye*, (90), 1999, 15-45.
- el-‘Abriyî, Hâlid, *Ahtâ’ Luğaviyye Şâ’i’a*, Mektebetu’l-Cîl’il-Vâ’id, Umman 2006.
- el-‘Alî, S., *Târihu’l- ‘Arabi’l-Kadîm ve’l-Bi’satu’n-Nebeviyye* [Elektronik Sürüm], Şeriketu’l-Maṭbu’ât li’t-Tavzî’, Beyrut 2000.
- el-Baḥra, N., “Luğatu’d-Dâd fî Me’ârikihe me’i’l-‘Ammiyye”, *et-Turaṣu’l-edebî*, (73), 1998, 07-22.
- el-Cundî, Ahmed, *el-Lehcâtu’l- ‘Arabiyye fî’t-Turâs*, ed-Darul-‘Arabiyye li’l-Kitâb, Libya 1983.
- el-Elvâvî, Muhyiddîn, “Yabancılar Arapça Öğretiminde Dilsel Problemlerin Çözümü için Bilimsel Araçlar”, (Çev. Zafer Kazıklı), *Dinbilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, VII (3), 2007, 186-209.
- el-Lehcetü’l- ‘Îrâkiyye*, Rosetta Stone, Harrisonburg, Virginia USA 2011.
- el-Mecâlî, Târik, “Tavzîfu’l-Lehceti’l-Meḥkiyye ve’t-Turâsu’ş-Şa’bî fî A’mâl ‘İzziddîn el-Manâşira eş-Şi’riyye”, *el-Mecelletu’l-Urduniyye fî’l-Luğatî’l- ‘Arabiyye ve Adabuha*, 2 (1), 2006, 01-60.
- el-Muncid, Salahuddîn, *Dirâse fî Târihi’l-Hatti’l- ‘Arabî Munzu Bideyetihi ile Niheyeti’l- ‘Aşri’l-Umavî*, Daru’l-Kitâbi’l- Cedîd, Lübnan 1979.
- el-Yâkût, Hayât, *Ahtâ’ ve Hatâyâ Luğaviyye Muşavvara*, (2. Baskı), Dâru’n-Neşr, Kuveyt 2009.
- Enis, İbrahim, *Fî’l-Lehcâti’l- ‘Arabiyye*, Mektebetu’l-Enclu’l-Misriyye, Kahire 2003.
- en-Nehhâs, H., *Mu’cemu Fişâhi’l- ‘Ammiyye*, Mektebetu Lübnan, Lübnan 1997.
- Ergüven, Şahabettin, “Arap Dilinde Lahn’ın Ortaya Çıkışı ve İlk Görüntüleri”, *Hitit Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi*, 6 (11), 2007, 155-183.
- Es’ad, Mahmûd, “Arap Dili” [Elektronik Sürüm], Tahkîk: Zafer Kazıklı, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (4), 2009, 163-177.
- es-Suhaymî, Selmân, *İbdâlu’l-Hurûf fî’l-Lehcâti’l- ‘Arabiyye*, Mektebetu’l-Ğûraba’il-Eşriyye, Suudi Arabistan 1995.

- eş-Şeyh, Huseyin, *el-‘Arab Kable’l-İslâm*, Daru’l- Ma‘rifeti’l-Câmi‘iyye, İskenderiye 1993.
- Farîha, Enîs, *el-Lehcât ve Uslubu Dirâsetiha*. Dâru’l- Cîl, Beyrut 1989.
- Ferrûh, ‘Umar, *Tarihu’l-edebi’l-‘Arabî*. Dâru’l- ‘İlm li’l-Melâiyn. Beyrut 1969.
- Goldziher, I., *Klasik Arap Literatürü*, (Çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er), İmaj Yayınları, Ankara tsz.
- Gülensoy, T., *Türkçe El kitabı*, Akçağ Yayıncılık. Ankara 2005.
- Güler, İsmail, Alan, Sevd, “Kureyş Lehçesinin Klasik Arapçaya Etkisi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 2007, 327-341.
- Hakîm Raḥmûn Mustavayât, *İsti‘mâli’l-Luġati’l-‘Arabiyye-Beyne’l-Vâki‘ ve’l-Bedîl*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmi‘atu Maulid Ma‘merî, Kuliyetu’l- Edâbi ve’l-Luġât, Cezayir 2011.
- Hanchey, Stephen, Francis, p.Timothy, *Muritanian Arabic*, Peace Corups, Washington D.C. 1979.
- Hengirmen, Mehmet, *Türkçe Dil Bilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 1995.
- Hilâl, ‘Abdu’l-Ğaffâr Hâmid, *el-Lehcâtu’l-‘Arabiyye Neş’eten ve Taṭavvuran*, Mektebetu Vehbe, Kahire 1993.
- Holes, Cilve, *Collquial Arabic of the Culf and Saudi Arabia*, Routledge is an İmprint of the Taylor and Frensis Group, Usa and Canada 1948.
- Huart, Clement, *Arab ve İslâm Edebiyatı*, (Çev. Cemal Sezgin), Tisa Matbaacılık Sanayii, Ankara tsz.
- Husâm, el-Bâhnasâvî, *el-‘Arabiyyetu’l-Fuşḥâ ve Lehcâtiḥâ*, Mektebetu’s-Sakâfati’d-Diniyye, Kahire 2004.
- Kaddur, Ahmed Muhammed, “Arap Dili ve Dil Fikri”, (Çev. Selahattin Bayram), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 2010, 370-375.
- Kerim Açık, Hamza Özarslan, *Arapça Dilbilgisi*, Fono Açık Öğretim Kurumu Yayınları, İstanbul 2004.
- Kerîm, M., *el-Mukṭadab fî Lehcâti’l-‘Arab* [Elektronik Sürüm], et-Turkî, Tanṭâ 1996.
- Kuş, Bahri, Alan, Soner, “Bazı Arap Lehçelerinde Kullanılan Türkçe Sonekler Üzerinde Yeni bir İnceleme”, *Turkish Studies*, 7 (1), 2012, 1567-1582.
- Leslie J. Mecaughlin, *Colloquial Arabic (levatine)*, Biritish Libray Cataloguing in Publication, İngiltere 1982.

- Liddicoat, M., Lennane, R., Rahim, A., *Syrian Colloquial A Functional Course Arabic* [Elektronik Sürüm], National Library Of Australia, Australia 1998.
- Madkûr, İ., *el-Mu‘cemu’l-Veciyy*, Dâru’t-Tahrîr li’t-Tîba‘a ve’n-Neşr, Mısır 1980.
- Mahmûd ed-Dîkî, “el-Hemze ve (Hel) Dirâsetun fi’l-Furûki’t-Terkiyyiyye ve’d-Deleliyye”, *el-Mecelletu’l-Urduniyye fi’l-Luğatî’l-‘Arabiyye ve Adabuhâ*, 2 (1), 2006, 41-62.
- Makram, ‘Abdu’l-Âl Sâlim, *Zavâhir Lûğaviyye mine’l-Mesiyati-Târihiyye li’l-Luğatî’l-‘Arabiyye Kable’l-İslâm*, Muessesetu’r-Risâle, Beyrut 1988.
- Mutçalı, S., *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995.
- Pilancı, H., (Ed.), *Türk Dili*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2006.
- Pipes, Daniel, *An Arabist’s Guide To Egyptian Colloquial*, Library of Congress Catalogue, Cihcago 1982.
- Rabin, Chaim, *el-Lehcâtu’l-‘Arabiyye Kadîme fi Ğarbi’l- Cezirati’l- ‘Arabiyye (1951)*, (Çev. ‘Abdu’l-Kerim Mucâhid), el-Muessesetu’l-‘Arabiyye li’d-Dirâsât ve’n-Neşr, Beyrut 2002.
- Ramzi, Haraty, el-Ariss, Omer. “Casra: A Colloquial Arabic Speech Recognition Application”, *Amirican Journal of Applied Seiences*, 4 (1), 2007, 23-32.
- Ridâ, A., *Reddu’l-‘Ammî ile’l-Faşîh*, Dâru’r-Râ’id el-Kebîr, Lübnan 1981.
- Russel Megurk, *Colloquial Arabic of Egyept*, Broudway House, İngiltere 1986.
- Sa‘îd, N., *Târihu’d-Da‘vâ ile’l-‘Ammiye va Aşaruha fi Mısır* [Elektronik Sürüm], İskenderiye: Dâru’n-Neşr ve’l-Şakâfa 1964.
- Sezer, İsmail, *Arap Dilinde Çok Anlamlılık ve Karine İlişkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2000.
- Susa, Ahmet, *Tarihte Araplar ve Yahudiler*, (Çev. Ahsen Batur), (2. Baskı), Selenge Yayınları, İstanbul 2005.
- Şahzâde, Dilek, *Türkçe’yi Doğru, Etkili ve Güzel Konuşma Kit-hapı*, (2. Baskı), Omga, İstanbul 2007.
- Şevî‘uddîn, Muhammed, “el-Lehcâtu’l-‘Arabiyye ve ‘Alakatiha bi’l-Luğatî’l-Fuşhâ: Dirâse Luğaviyye” [Elektronik Sürüm], *Dirâsât el-Cami‘e’l-İslâmiyye Chittagong*, (4), 2007, 75-96.

- Yaşar Çelikkol, Cahiliyye Döneminde Yesrib'in Etnik Yapısı (ilk çağlardan m. 600 yılına kadar), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 2005, 319-346.
- Yavuz, M., “İbn Cinnî” *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, III, 397.
- Yıldız, H., “Arap”. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991, III, 272.
- Yıldız, Murat, “Standart ve Yerel Arapçanın Tarihsel ve Filolojik Sınırları: Mısır Lehçesi Örneği”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10 (3), 2010, 23-41.
- Zeydân, C., *el-'Arabu Kable'l-İslâm* [Elektronik Sürüm], Dâru'l-Hilâl, İskenderiye tsz.

İnternet Kaynakları

- ‘Abdu’l-Mun‘in el-Fiyâ, *en-Nehtu fî'l-Luğati (hessâ ‘ ve el’ en)*, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Sudânîl: <http://www.sudanile.com/2008-05-19-17-39-36/245-2009-07-22-19-33-22/33951-2011-11-04-19-03-32.html>
- ‘Akıl, M., *Kavâ'idu'l-Lehçeti'ş-Şâmiyye*, 2010, Erişim tarihi: 07 Aralık 2012, Râbiṭatu Udeb'iş-Şâm: <http://www.odabasham.net/show.php?sid=32118>
- ‘Ayn, N., *el-Lehcâtu'l-'Arabîyye el-Muste'mele fî'l-Mucteme'il-'Arabî Bimâlan*, 2009, Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, Malang Ağ Sitesi: <http://lib.uin-malang.ac.id/thesis/fullchapter/05310069-nina-sholikhatin-aini.ps>
- Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joEmergencies.html
- Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joTime.html
- Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joEatingOut.html
- Arabic in Jordan*, (t.y.). Erişim tarihi: 23 Aralık 2012, http://langmedia.fivecolleges.edu/collection/lm_jordan/joTaxi.html
- el-Lehcâtu'l-'Arabîyya ve'l-İzdivaciyye'l-Lûğaviyye*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://brahimelgouak.wordpress.com>
- el-Lehcâtu'l-'Arabîyye Kadiymen ve Hâdişen*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.aklaam.net/forum/showthread.php?t=10004>

- el-Lehcetu'l-Urduniyye*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2012, <http://jordanian.hooxs.com/t1588-topic>
- Katater*,(t.y.).Erişim tarihi: 09 Aralık 2012, <http://www.damaryolu.net/kataterler.htm>
- Mu'cemu'l-Elfazı'l-'Ammiye fî Devleti'l-İmârâti'l-'Arabiyye'l-Muttehîde*, (t.y.). Erişim tarihi: 16 Aralık 2012, <http://www.alamuae.com/uaedic/index.html>
- Neře'tu'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Taṭavvuruhâ*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.altasamoh.net/Article.asp?Id=96>
- Peace Corps Jordan Per-Departure Arabic Language Materials*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, http://www.peacecorp.gov/wws/multimedia/language/transcripts/JO_Arabic_Language_Lessons.pdf
- Suriye Lehçesi*, (t.y.). Erişim tarihi: 04 Nisan 2011, <http://www.arapcadersanesi.com/k-suriye-lehcesi-ammice-arapca>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler	
Adı Soyadı	Emad ATİLLA
Doğum Yeri ve Tarihi	Almanya 17.09.1981
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Arap Dili ve Edebiyatı
Y. Lisans Öğrenimi	Arap Dili ve Edebiyatı
Bildiği Yabancı Diller	Almanca- Arapça -İngilizce
Bilimsel Faliyetleri	
e-mail	libeemad@hotmail.com
Tarih	23.01.2013